

”Miksi ei integroituisi?”

Suomeen integroituminen muslimimaahanmuuttajanaisten kertomuksissa

Pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
Kulttuuriantropologia
Kevät 2020
Waged Arabi

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	2
1.1	TUTKIMUKSEN TAUSTA	2
1.2	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	4
1.3	INTEGRAATIO ANTROPOLOGISESSA TUTKIMUKSESSA	5
1.4	INTEGRAATIOKESKUSTELU SUOMESSA	6
1.5	TUTKIMUSPROSESSI JA TUTKIMUSETIIKKA.....	8
2	NARRATIIVIT, MUUTTOLIIKE JA SUKUPUOLI INTEGRAATION TUTKIMUKSESSA	10
2.1	SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA NARRATIIVINEN LÄHESTYMISTAPA	10
2.2	MUUTTOLIIKE ANTROPOLOGISESSA TUTKIMUKSESSA	12
2.2.1	<i>Kansalaisuus</i>	12
2.2.2	<i>Diaspora ja transnationalismi</i>	14
2.3	MAAHANMUUTTO JA SUKUPUOLI	16
2.3.1	<i>Gender</i>	17
2.3.2	<i>Intersektionalismi</i>	19
3	MENETELMÄT	20
3.1	HAASTATTELU	20
3.2	OSALLISTUVA HAVAINNOINTI.....	23
3.3	KERTOMUSTEN ANALYYSI.....	25
4	NAISTEN ELÄMÄNTARINAT.....	28
4.1	MIKSI SUOMI?	28
4.2	ELÄMÄ NAISENA LÄHTÖMAASSA	32
4.3	ELÄMÄ NAISENA SUOMESSA	37
4.4	MAAHANMUUTTO OSANA NAISTEN IDENTITEETTIÄ	40
4.5	TULEVAISUUS SUOMESSA	44
5	INTEGRAATIO NAISTEN KERTOMUKSISSA	49
5.1	OMA KOTOUTUMISPROSESSI	49
5.2	MITÄ INTEGROITUMISELTA VAADITAAN?	55
5.3	INTEGROITUMISEEN LIITTYVÄT PIIRTEET	63
5.4	SUKUPUOLEN MERKITYS INTEGROITUMISESSA	67
6	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	71
	LÄHTEET	73

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden nopeasti lisääntyvä määrä Suomessa nosti maahanmuuton uutisiin ja julkiseen keskusteluun. Maahanmuuttokeskustelun kysymykset koskevat suurelta osin liikekannalla olevia ihmisiä, mutta keskustelun lomassa määritellään myös vastaanottavaa yhteiskuntaa. Suomen kontekstissa tällä tarkoitetaan Suomen ja suomalaisuuden käsitteen nousua keskusteluun. Erityisesti integraation käsite asettaa suomalaisuuden ja maahan saapuneiden maahanmuuttajien edustaman vierauden määritelmällisesti vastatusten. Integraatiokeskustelussa otetaan kantaa siihen, mihin ja miten maahanmuuttajan tulisi integroitua, sekä rakennetaan reunaehdot ja ihannetta suomalaisuudelle, johon kotouttaminen tähtää. (Pappi 2019: 253.) Maahanmuuttoa käsittelevässä julkisessa keskustelussa törmää melkein väistämättä keskusteluihin maahanmuuttajien integroitumisesta eli kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Integraatio ja kotoutuminen ovat kiistanalaisia käsitteitä, jotka merkitsevät eri asioita eri ihmisille. Keskustelua käydään siitä, kuinka maahanmuuttajat integroituvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja voivatko he edes integroitua.

Mediassa on käsitelty huomattavan vähän esimerkiksi turvapaikan saamisen jälkeistä integroitumisvaihetta – enemmän on keskitetty turvapaikanhakijoiden saapumiseen ja turvapaikkaprosessin etenemiseen (Niemi & Perälä 2018: 122). Kun integroituminen nostetaan esille julkisessa keskustelussa, sillä tarkoitetaan lähinnä koulutusta, kielitaitoa ja työnteoa. Edellä mainitut tekijät eivät kuitenkaan ole suora polku suomalaisuuteen, vaan kielitaito ja koulutus määrittyvät edellytyksiksi työnteolle, joka puolestaan koetaan yhteiskuntarauhaa edistävänä ja valtion taloudellista rasiutta minivoimana. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna integraatio määrittyy mahdollisimman pienen kuorman aiheuttamisena hyvinvointivaltiolle. (Pappi 2019: 267.)

Maahanmuutosta on usein mediassa uutisoitu tulvan tai maanvyöryn kaltaisilla luonnonmullistusten termeillä. Tällaiset kielikuvat peittävät alleen sen, että kyse on kasvottoman ja elottoman massan sijaan erilaisista yksilöistä erilaisine taustoineen. Lisäksi nämä kielikuvat ovat omiaan lisäämään tulkintaa katastrofaalisesta uhasta, jota vastaan

”meidän” järjestäytyneenä yhteiskuntana on suojauduttava. (Niemi & Perälä 2018: 121.) Huomattava piirre julkisessa maahanmuuttokeskustelussa on myöskin se, kuinka vähän puheenvuoroa on annettu maahanmuuttajille itselleen. Integroitumista arvioidaan harvoin maahanmuuttajien omista näkökulmista, vaan usein julkisessa keskustelussa integroitumista kommentoivat kantaväestöön kuuluvat tahot. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoivat vuoden 2020 alussa kotoutumispolitiikan toimimattomuudesta (Helsingin Sanomat 2020). Huomattuani, kuinka vähän maahanmuuttajat ovat ottaneet osaa julkiseen integraatiokeskusteluun, aloin kiinnostua aiheesta. Integroitumista tutkiessani huomasin, että suurin osa aihetta koskevasta uutisoinnista on kantaväestön näkökulmaa selvittävää. Tästä syystä halusin tutkia maahanmuuttajien omia näkemyksiä integroitumisesta. Aiheen rajaamiseksi päätin tutkia integroitumista muslimimaahanmuuttajanaisten näkökulmasta, sillä heitä koskeva uutisointi ja julkinen keskustelu on korostanut naisten yksinäisyyttä ja heidän kokemiaan haasteita integroitumisessa. Yksinäisyys ja haasteet integroitumisessa ovat sellaisia teemoja, joihin olen törmännyt omassa perhepiirissäni. Maahanmuuttajataustani vuoksi olen ollut paljon tekemisissä muslimimaahanmuuttajanaisten kanssa, jotka nostavat integroitumisessaan esille useita haasteita.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia muslimimaahanmuuttajanaisten integroitumista Suomeen emic-näkökulmasta eli maahanmuuttajanaisten näkökulmasta. Keskeistä tutkimuksessani on selvittää, mitä piirteitä osallistujat liittävät integraatioon ja kokevatko he itse integroituneensa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksessani tarkastelen jonkin verran myös julkista keskustelua maahanmuuttajien integroitumisesta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten osallistujat ymmärtävät integraation? Mitä piirteitä he esimerkiksi liittävät integroituneeseen yksilöön ja yksilöön, joka ei ole integroitunut? Mitä käsitteitä he käyttävät kertoessaan integroitumisesta ja integraatiosta?
2. Miten osallistujat kertovat omasta integroitumisestaan? Miten he kertomuksissaan jäsentävät ja merkityksellistävät integroitumisprosessiinsa liittyviä tapahtumia ja tunteita?
3. Miten naiset kertovat sukupuolen asemasta integroitumisessa? Kokevatko he integroitumisen sukupuolittuneeksi?

Lähestyn muslimimaahanmuuttajanaisten integraatiokokemuksia teoreettisesti narratiivitutkimuksen, poliittisen ja feministisen antropologian tarjoamien työkalujen kautta. Narratiivitutkimuksen myötä pyrin tutkimaan sitä, miten naiset kertovat integraatiosta ja integroitumisesta sekä miten he merkityksellistävät integraation. Poliittisen antropologian viitekehyksen avulla pyrin selvittämään kansalaisuuden merkitystä integroitumisessa sekä diasporan ja transnationalismin ilmenemistä naisten kertomuksissa. Feministiseen tutkimukseen kuuluvat käsitteet gender ja intersektionalismi auttavat ymmärtämään osallistujien kokemuksia naisena olemisen näkökulmasta, sekä sitä, kuinka heidän identiteettinsä on moninainen. Maahanmuuton lisäksi heidän identiteettinsä koostuu myös esimerkiksi uskonnosta, etnisyydestä ja sukupuolesta – tarkoituksena on selvittää, kuinka nämä identiteetin osat vaikuttavat heidän näkemyksiinsä ja kokemuksiinsa integraatiosta. Menetelmällisesti lähestyn tutkimusta osallistujien näkökulmasta korostaen heidän kerrontaansa, jota analysoin menetelmäluvussa.

1.3 Integraatio antropologisessa tutkimuksessa

Antropologiassa on aiemmin keskitytty ihmisten tutkimiseen heidän ”luonnollisissa ympäristöissään”, jolloin ”väärässä paikassa olevat” ja kulttuurisesta kontekstistaan irronneet henkilöt ovat jääneet muiden tutkimusalojen kiinnostuksen kohteiksi. 1990-luvun lopulta lähtien yhä suurempi määrä antropologeja on tarttunut pakolaisuuden, maahanmuuton ja yleensäkin muuttoliikkeen teemoihin. Muuttoliikkeen muodot eivät ole vain nykyajan ilmiöitä: ihmiset ovat aina liikkuneet joko omasta tahdostaan tai pakotettuina. Kun antropologiassa käsitämme ihmiset tutkimuksen ”liikkuviksi kohteiksi”, valtioiden rajat asettuvat analyyttisen tarkastelun keskipisteeksi. (Malkki 2012: 10–9, 26.)

Integraatiotutkimus antropologiassa on saanut alkunsa akkulturaatiotutkimuksesta, joka syntyi vuonna 1932, jolloin sen ajan tunnetut antropologit tutkivat kulttuurin muutosta (Bee: 1974: 94). Akkulturaation käsitettä käytetään kuvaamaan niitä muutoksia, joita tapahtuu, kun vähinään kaksi aiemmin erillään ollutta erilaista kulttuuria ovat jatkuvassa läheisessä kosketuksissa toisiinsa. Akkulturaatiosta voidaan erottaa kolme vaihetta: kontaktin, konfliktin ja adaptaation. Kontakti on akkulturaation välttämätön edellytys, mutta kaikki kontaktit eivät johda akkulturaatiotilanteeseen. Konflikti on todennäköisesti kontaktin seuraus, mutta ei välttämätön. Adaptaatio tarkoittaa itse akkulturaatiota. Integraatio on yksi tapa reagoida akkulturaatiotilanteeseen, ja se nähdään ryhmälle ja yksilölle kaikkein positiivisimpana, sillä integraatio antaa mahdollisuuden säilyttää omaa kulttuuriaan. (Aro ym. 2002: 11–12, 94.)

Antropologiassa on tutkittu maahanmuuttajien integroitumista näkökulmasta, joka korostaa integroitumisen yksilöllisyyttä: ihmiset sopeutuvat uusiin ympäristöihin eri tavoin. Tämä näkökulma painottaa kulttuurista monimutkaisuutta. Kulttuurinen monimutkaisuus integraatiotutkimuksessa tutkii esimerkiksi sitä, kuinka vastaanottava yhteiskunta harjoittaa poissulkemista (*exclusion*) ja mitä vaatimuksia yhteiskunta asettaa sisällyttämiselle (*inclusion*). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, miten ihmisryhmiä suljetaan yhteiskunnan ulkopuolelle ja mitä yksilöltä vaaditaan yhteiskunnan ”sisälle pääsemiseksi”. Integraatiotutkimuksessa on myös tutkittu sitä, kuinka vähemmistöjä kohdellaan – kohdellaanko heitä syrjivästi heidän etnisyytensä, kielen tai uskonnon vuoksi ja millä elämän osa-alueilla poissulkeminen tapahtuu. (Eriksen 2007: 1060.)

Integroitumista on antropologiassa tutkittu myös yhteiskunnan (*Gesellschaft*) ja yhteisön (*Gemeinschaft*) näkökulmasta. Yksilö voi täysin kuulua toiseen ja samaan aikaan olla kuulumatta toiseen. Esimerkiksi Euroopassa asuva somalialaisperhe voi olla vuorovaikutuksessa muiden somalialaisten kanssa Euroopassa ja Somaliassa, vastaanottaa taloudellista tukea ja harjoittaa uskontoaan osaamatta lainkaan yhteiskunnan (*Gesellschaft*) kieltä, jossa he asuvat. Toisaalta ihminen voi olla yhteiskunnan ”kuuliainen jäsen” eli sellainen, joka maksaa veroja, kunnioittaa lakeja ja äänestää, muttei tunne muita ihmisiä yhteiskunnan sisällä. Antropologiassa on kiinnitetty integraatiotutkimuksessa huomiota myös vähemmistön ja enemmistön väliseen dynamiikkaan. Syytä olisi huomata, ettei kaikkien vähemmistöjen tavoitteena ole integroitua. (Eriksen 2007: 1061–1062.)

1.4 Integraatiokeskustelu Suomessa

Integraation termiä käytetään nykyään myös antropologian ulkopuolella. Käsite on monimuotoinen, sillä siihen liittyy useita lähikäsitteitä ja siksi se on hankalasti määriteltävissä. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, miten termiä käytetään Suomessa, ja tässä luvussa selvitän, mitä eri aloilla integraatiolla tarkoitetaan. Tarkastelen integraation käsitettä hallinnollisesta ja laillisesta näkökulmasta sekä sen esiintymistä julkisessa keskustelussa. Integraation määritelmä riippuu siitä, mistä näkökulmasta sitä määritellään ja mikä taho sitä määrittelee.

Kun Suomessa alettiin laatia maahanmuuttajien vastaanottoon liittyvää lainsäädäntöä, integraatio käännettiin kotoutumiseksi ja integraatiopolitiikka kotouttamiseksi. Suomenkieliset ilmaisut otettiin käyttöön siksi, että haluttiin välttää integraatioon liitettyjä sulautumisen mielikuvia. (Saukkonen 2013: 66.) Kotoutumisella tarkoitetaan yleisellä tasolla prosessia, jossa maahan saapunut henkilö kiinnittyy ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin mielekkäällä tavalla. Kotoutuminen kattaa kaiken sellaisen toiminnan, joka auttaa maahantulijoita toimimaan, asettumaan ja menestymään Suomessa. Kotouttaminen ja kotoutuminen on määritelty Suomen laissa kaksivaiheisesti, ja käsitteet lanseerattiin vuonna 1999 maahanmuuttajien kotouttamista koskevan lain (493/1999) astuttua voimaan. Kotoutuminen määriteltiin laissa maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on osallistua työelämäänsä ja yhteiskunnan toimintaan samalla säilyttäen oman kielensä ja kulttuurinsa. Kotouttamisella puoles-

taan tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja resursseja. Vuoden 2011 uudessa laissa kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010) kotoutumisen käsitettä laajennettiin tarkoittamaan myös maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. (Pappi 2019: 255.)

Keskeistä kotoutumispolitiikassa on myös valtion kotouttamisohjelma, joka perustuu lakiin kotoutumisen edistämisestä eli kotoutumislakiin (1386/2010). Kotouttamisohjelmalla laaditaan kotouttamisen tavoitteet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtion kotouttamisohjelman neljä tavoitealuetta ovat maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuuksien tuominen vahvistamaan Suomen innovaatiokykyä, paikallishallinnon kotouttamisen tehostaminen, kuntien ja valtion välisen yhteistoiminnan lisääminen kansainvälisen suojelun piirissä olevien vastaanotossa sekä avoimen maahanmuuttokeskustelun korostaminen. (VALKO II 2016: 4–5.)

Julkisessa keskustelussa integraatioon viitataan usein suomalaiseen kulttuuriin kotoutumisena tai siirtymisenä, joka puhetapana luo vaikutelman maahanmuuttajien sulautumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämänkaltaisen näkemys on kuitenkin ristiriidassa kotoutumisen edistämiseen liittyvän lainsäädännön kanssa, jossa korostetaan maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen tukemista. (Pappi 2019: 261.) Näkyvä piirre julkisessa integraatiokeskustelussa onkin assimilaation ja integraation termien sekoittaminen toisiinsa. Assimilaatio tarkoittaa valtakulttuuriin ”sulautumista”, kun taas integraatiolla tarkoitetaan Suomessa hallinnollisella tasolla uuteen yhteiskuntaan sopeutumista oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen ohella. Assimilaatio on noussut puheenaiheeksi mediassa etenkin oikeistolaisten politiikkojen toimesta, joiden mukaan kansallisvaltiota ja kulttuuria tulisi suojella maahanmuuttajilta. Etenkin muslimiväestöltä on vaadittu assimilaatiota. (Pöyhtäri 2018: 97.)

Suomalaisuuden diskursiivinen tarkasteleminen on tärkeää, koska suomalaisuuden määrittely on vallankäyttöä. Tällä vallankäytöllä on käytännön seurauksia: se, miten Suomea ja suomalaisuutta kerrotaan, vaikuttaa siihen, kenet lasketaan ”täysivaltaiseksi kansalaiseksi” ja millainen täytyy olla ollakseen suomalainen. Valtion rajat ja instituutiot määrittävät maahanmuuttajien liikkumista, syntyperäisyyttä ja laillista oikeutta valtion rajojen sisällä olemiseen, mutta kansallisuuden sisällöt määrittävät sitä, onko mahdollista olla suomalainen olematta ”tyypillinen” suomalainen. Integraa-

tiokeskustelun lähtökohtana on kulttuurien selkeä erilaisuus ja erillisuus, joka ilmenee sellaisina tunnettuina lausahduksina, kuten ”maassa maan tavalla”. (Pappi 2019: 257.) Joidenkin julkisessa keskustelussa esiintyvien mielipiteiden mukaan Suomeen ei tulisi ottaa maahanmuuttajia lainkaan tietyistä maista tai kulttuureista, kuten islaminuskonisista valtioista, koska heidät ”tiedetään” huonosti sopeutuviksi. Islamin uskonto usein yhdistetäänkin vaikeuksiin sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan. (Haara 2012: 71–72.)

1.5 Tutkimusprosessi ja tutkimusetiikka

Antropologisessa tutkimusprosessissa tulisi hyvin varhaisessa vaiheessa ottaa huomioon etiikka. Jokainen tutkimuksen vaihe tulisi arvioida eettisestä näkökulmasta, tutkimuksen alusta sen loppuun. Noudatan AAA:n (*American Anthropological Association*) eettistä ohjenuoraa, jonka mukaan tutkimusta suunniteltaessa ja sitä tehdessä tulisi miettiä tutkimuksen tarkoitusta ja sitä, keihin tutkimus vaikuttaa. (Fluehr-Lobban 2015: 138.) AAA:n tärkein periaate on ”do no harm” eli se, ettei tutkimukseen osallistujia saa satuttaa. Käytännössä periaate tarkoittaa sitä, että tutkijan tulisi miettiä, kuinka tutkimus voisi mahdollisesti loukata tutkimukseen osallistujia. Toinen tärkeä AAA:n periaate on suostumuksen hankkiminen ja tutkimuksesta informoiminen. Osallistujille on kerrottava tutkimuksen tavoite, rahoittajat, tutkimuksesta koituvat seuraukset sekä osallistujien oikeudet ja velvollisuudet. Osallistumisen on oltava vapaaehtoinen, ja osallistujille on tarjottava mahdollisuus anonymiteettiin. (Statement on Ethics 2020.)

Aloitin pro gradu -tutkielman tekemisen keväällä 2019. Valitsin aiheen loppukeväästä 2019 ja saman vuoden toukokuussa suoritin osallistuvan havainnoinnin maahanmuuttajanaيسille suunnatussa digikoulutuksessa. Olen allekirjoittanut kaikkien tutkimukseeni osallistuneiden kanssa kirjallisen suostumuslomakkeen, jossa osallistujat lupautuivat haastatteluun ja siihen, että heidän antamiaan tietoja saa käyttää tässä tutkimuksessa. Tein ensimmäisen haastattelun kesäkuussa 2019 ja viimeisen haastattelun helmikuussa 2020.

Valitsin tutkimuskohteeksi maahanmuuttajanaisten integraation, sillä aiheen kansainvälisyys, ajankohtaisuus ja poliittisuus kiinnostavat minua. Johdannossa mainitsemani

uutisointi maahanmuuttajanaisista on myös osaltaan vaikuttanut tutkimusaiheen valintaan. Koska olen maahanmuuttajataustaisesta perheestä, koen, että kynnykseni lähestyä maahanmuuttoteemoja on alhainen. Maahanmuutto ja siihen liittyvät institutionaaliset, poliittiset ja rakenteelliset elementit ovat olleet osa elämääni maahanmuuttajaperheessä. Tästä syystä aiheista puhuminen maahanmuuttajien kanssa ei tunnu oudolta tai vieraalta. Rajasin tutkimuskohteeksi nimenomaan muslimimaahanmuuttajanaiset, sillä olen huomannut, että äitini ja hänen naispuolisten maahanmuuttajaystäviensä integroituminen Suomeen on ollut haasteellisempaa, kuin isäni ja hänen ystäviensä. Etenkin yksinäisyys ja naisena oleminen länsimaalaisessa valtiossa on nostettu keskustelun aiheiksi, joten päätin lähestyä näitä teemoja tutkimusmielessä. Useimmalla maahanmuuttajalla ei ole sukulaisia Suomessa, jolloin sosiaalinen verkosto voi olla hyvinkin niukka. Tällaisissa tilanteissa yksinäisyyden kokemisen kynnys on matala.

Tutkimuksessani korostuu erityisesti kokemuksellinen refleksiivisyys, joka on sisänpäin kääntynyttä itsepohdintaa, jossa tutkija pohtii, miten omat aiemmat sosiaaliset suhteet ja kasvatus vaikuttavat tapaan reagoida ihmisiin ja tilanteisiin. Kokemuksellinen virittyminen voi vaikuttaa tiedostamattomasti osallistujien ja tutkimuspaikan sekä tutkimusaiheen muotoiluun. Toisaalta se auttaa tutkijaa ymmärtämään omaa kehollista, kulttuurisesti paikantunutta tutkijaminää. (Gould 2016: 11–12, 21–22, 26.) Äitini käymä prosessi Suomen kansalaisuuden saamiseksi on yksi niistä kokemuksista, jotka vaikuttivat pro gradu -tutkielman aiheenvalintaan. Olen seurannut lapsesta saakka perheeni maahanmuuttajatuttavien ”kansalaisuusprosessia”, joka on poikkeuksetta osoittautunut monimutkaiseksi ja hankalaksi. Kansalaisuuden saatuaan ihmiset ovat järjestäneet suuria juhlia, jossa saavutusta juhlistettiin ystävien ja sukulaisten parissa. Äitini kansalaisuusprosessi kesti toistakymmentä vuotta, ennen kuin hän vihdoinkin sai Suomen kansalaisuuden vuonna 2019. Tämän prosessin johdosta mielenkiintoni kohdistui kansalaisuuden ja viranomaisten merkitykseen kotouttamisprosessissa ja tarkemmin etenkin siihen, mitä merkityksiä maahanmuuttajat niille antavat.

2 Narratiivit, muuttoliike ja sukupuoli integraation tutkimuksessa

Hyödynnän tutkimuksessani narratiivitutkimuksen ja poliittisen antropologian sekä feministisen antropologian teoreettisia viitekehyksiä. Narratiivitutkimus liittyy sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka avulla pyrin tutkimaan, kuinka osallistujien näkemykset todellisuudesta ja integraatioprosessista ovat sosiaalisesti tuotettuja – ihmiset luovat maailmaa tulkitsemalla ja merkityksellistämällä kokemuksiaan. Narratiivinen lähestymistapa korostaa ihmisten tapoja jäsentää puhettaan ja kokemuksiaan. Poliittiseen antropologiaan sisältyvät kansalaisuuden, diasporan ja transnationalismin tutkimukset tarjoavat mahdollisuuden ymmärtää maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien elämää uudessa maassa sekä heidän suhteitaan lähtömaahan. Feministisen antropologian avulla pyrin tarkastelemaan genderin eli sosiaalisen sukupuolen ja intersektionalismin yhteyksiä aiheeseeni. Koska tutkimuskohteenani on maahanmuuttajanaiset, on luonnollista tutkia naisten käsityksiä sukupuolen roolista integroitumisessa. Intersektionalismi auttaa ymmärtämään, mitä erilaisia haasteita muslimimaahanmuuttajanaiset saattavat kokea nykyisessä asuinmaassaan ja kuinka monikerroksinen identiteetti heillä on.

2.1 Sosiaalinen konstruktionismi ja narratiivinen lähestymistapa

Sosiaalinen konstruktionismi on tutkimussuuntaus, jonka perusväittämä on, että todellisuus on sosiaalisesti rakennettu. Sosiaalisen konstruktionismin perusteoksena pidetään Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin teosta *The Social Construction of Reality* (1966). Teoksessa Berger ja Luckmann väittävät, että todellisuus on sosiaalisesti rakennettua. Käytännössä todellisuuden sosiaalinen rakentuminen tarkoittaa sitä, että esimerkiksi se, mikä tiibetiläiselle munkille on ”todellista”, ei välttämättä ole ”todellista” amerikkalaiselle liikemiehelle. Ihmisten tietämykset ja asioiden määrittelyt asiasta eroavat toisistaan. Todellisuuteen liittyy siis myös tietämys (*knowledge*), jonka luonne riippuu siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa se esiintyy. (Berger & Luckmann 1966: 1, 3.)

Antropologiassa on tutkittu sitä, kuinka yksilöt rakentavat itseään sosiaalisesti vuorovaikutuksen kautta. Tämä rakentuminen tapahtuu esimerkiksi narratiivien eli kertomusten kautta, joiden avulla itseään rakennetaan ja esitetään. Sosiaalisen

konstruktionismin mukaan henkilökohtaiset kertomukset ovat ensisijaisia diskursiivisia käytäntöjä, joilla itsensä rakentaminen tapahtuu, koska narratiivit edustavat yhtäaikaista sekä menneisyyttä, että nykyisyyttä. (Dunn 2107: 66–67.) Narratiivitutkimus on olennainen osa tutkielmaani, sillä tutkimuksellinen painopiste on osallistujien kertomuksissa eli narratiiveissa integroitumisesta. Aineiston analyysissä keskityn kerronnallisesta näkökulmasta osallistujieni kertomuksiin historiastaan, nykyhetkestään ja tulevaisuudestaan sekä niihin tapoihin, joilla he kertovat integraatiosta.

Narratiivi on yksi keskeisimmistä tavoista, jonka avulla yksilö järjestää ymmärrystään maailmasta. Kerronnan avulla käsitellään menneitä tapahtumia ja jaetaan niitä muiden kanssa. Yleensä narratiiveja kerrotaan sellaisista asioista, jotka kiinnostavat kertojaa. Tästä syystä narratiivitutkimus on merkittävää antropologiassa – se auttaa tutkijaa ymmärtämään kertojan kulttuurista kontekstia ja kertojalle merkityksellisiä asioita. Käsite “narratiivi” kattaa useita tekstilajeja ja puhetyylejä. Abstrakteimmillaan se tarkoittaa tiedon rakenteita ja tietämisen tapoja. Suullinen narratiivi käsittää muun muassa menneiden tapahtumien kuvailun, kaskut, henkilökohtaiset kokemukset, uutiset ja mediatarinat, kansantarut ja myytit sekä urbaanilegendat. Yleensä nämä narratiivit ovat hyvin strukturoituja ja noudattavat usein kronologista järjestystä. Kokonainen narratiivi koostuu tapahtumasta tai tapahtumista eli siitä, mitä on tapahtunut, tai mitä oletetaan tapahtuneen menneisyydessä ja kokemuksista, esimerkiksi reaktioista tai tunteista sekä narratiivista, esimerkiksi kielellisestä, visuaalisesta tai musikaalisesta tapahtumien kerronnasta. (Cortazzi 2001: 384, 388.)

Narratiivit kertovat kokemusten merkityksestä. Toisin sanoen, tapahtumista kertoessaan kertoja suoraan tai välillisesti kertoo myös omista tulkinnoista ja selityksistä näille tapahtumille. Kertoja arvioi tapahtumiin liittyviä henkilöitä ja tapahtumien merkitystä. Tarinankerronta on tapa tarkastella menneisyyttä ja arvioida sitä. Kertomukset auttavat paitsi kertojaa, myös kuulijoita ymmärtämään heidän kokemuksiaan. Kerronnalla on myös yksilöllinen tai kollektiivinen rooli identiteetin muodostamisessa ja ylläpitämisessä. Elämäntarinoiden avulla yksilöt ja ryhmät oppivat ymmärtämään itseään: he kertovat, mitä he ovat tai haluaisivat olla. (Cortazzi 2001: 385, 387–388.) Osallistujien tulkinnot kiinnostavat minua erityisesti: kun he

kertovat integroitumisesta, he samalla tulkitsevat sitä, mitä integraatio on ja miten heidän mielestä Suomeen tulisi integroitua.

Olen pyytänyt tutkimukseeni osallistuneita naisia kertomaan elämästään lähtömaassaan ja Suomessa. Usein kerronta on elämäntarinan tyylistä, sillä siihen liittyy paljon muistoja ja kronologista kerrontaa eri elämänvaiheista. Naisten kertomuksen alkavat yleensä ajasta ennen Suomeen saapumista ja päättyvät nykyhetkeen. Maahanmuuttoa käsittelevät kertomukset eivät ole vain tapahtumien kerrontaa, vaan niihin liittyy myös muistot, alueet ja ihmiset. Narratiivitutkimuksessa korostetaan kertomusten roolia identiteetin muodostumisessa eli siinä, kuinka yksilö rakentaa itseään ja miten hän antaa merkityksiä elämälleen. Elämäntarinat määrittellään tietyssä kontekstissa, tietyssä tilanteessa ja kulttuurissa ja ne kertovat tarinaa tietyistä osista elämää. Omasta elämästä kertominen on väistämättä omasta sukupuolesta, etnisyydestä ja yhteiskuntaluokasta kertomista. Kertomuksia ei luoda tyhjiössä, vaan ne luodaan, kerrotaan ja jaetaan tietyssä kontekstissa. Kertomusten rakentumiseen vaikuttaa sosiokulttuuriset ja poliittis-historialliset olosuhteet. (Christou 2009: 143–144.)

2.2 Muuttoliike antropologisessa tutkimuksessa

Maahanmuuttotutkimuksessa esiintyvät usein kansalaisuuden, diasporan ja transnationalismin teoreettiset käsitteet, jotka auttavat ymmärtämään yksilön elämää uudessa maassa. Nämä käsitteet kuuluvat poliittisen antropologian tutkimuspiiriin. Poliittinen antropologia tutkii poliittisten ilmiöiden esiintymistä kaikissa ihmisyyhteisöissä esihistoriallisista moderneihin. Sen lähestymistapa politiikkaan on laaja: lähtökohtana on, että kaikissa yhteisöissä, huolimatta niiden koosta ja monimutkaisuudesta, on jonkinlaisia poliittista organisoitumista ja johtajuutta. (Kurtz 2001: 2–3.)

2.2.1 Kansalaisuus

Päätin tarkastella kansalaisuuden merkitystä maahanmuuttajanaisten kertomuksissa integroitumisessa, sillä useilla heistä ei ollut Suomeen saapumisensa aikana minkään valtion kansalaisuutta. Kansalaisuutta on tutkittu antropologiassa paljon ja se käsitellään yleensä moniulotteisena kokonaisuutena. Perinteiset, liberaalit käsitykset kansa-

laisuudesta ovat valtiokeskeisiä. Nämä käsitykset tarkastelevat kansalaisuutta laillisena, yksilön ja valtion välisenä suhteena sekä yksilön kuuluvuutena poliittiseen yhteisöön. Perinteisiin kansalaisuuskäsityksiin kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet, ja valtio nähdään poliittisena yhteisönä, jossa nämä oikeudet ja velvollisuudet tapahtuvat. Antropologiset tutkimukset ovat kyseenalaistaneet kansalaisuuden ja valtion itsestään selvyytensä pidettyä suhdetta, jossa korostetaan yksilön oikeuksia. Näissä antropologisissa tutkimuksissa kansalaisuutta on tarkasteltu kontekstuaalisena, toimijalähtöisenä ja monimuotoisena kokonaisuutena. (Caglar 2015: 637.)

Kansalaisuus linkittyy valtioon, ja valtio valtaan, koska kansalaisuus tapahtuu tietyn valtion tai valtioiden sisällä: yksilö on tietyn valtion tai valtioiden kansalainen. Valtioon taas liittyy valta, joka on keskeinen osa valtion olemassaoloa. Antropologiassa valtaa on käsitelty muun muassa eliitin harjoittamana, alhaalta-ylöspäin toimivana ja alempiin luokkiin kohdistuvana sekä valtion monopolina ja legitimaationa vallan harjoittamiseen (Lewellen 2003: 111). Transnatonaaliset prosessit ovat muokanneet käsitystä kansallisvaltiosta, suverniteetista ja alueellisuudesta. Antropologiassa valtiota ei lähestytä itsestään selvänä kokonaisuutena, vaan antropologisessa valtiontutkimuksessa otetaan huomioon ideologiset ja materiaaliset tekijät valtion rakentumisessa. Tutkimuskohteita ovat esimerkiksi se, miten valtio eroaa muista instituutioista ja kuinka valta jakautuu yhteiskunnassa. Antropologit ovat tutkineet myös sitä, kuinka valtio ja valtioiden rajat ovat kulttuurisesti rakentuneita. Valtion kulttuurisella rakentumisella tarkoitetaan sen tutkimusta, miten ihmiset ymmärtävät valtion, kuinka heidän ymmärryksensä valtiosta on riippuvainen heidän asuinpaikastaan ja suhteistaan valtion viranomaisiin sekä kuinka valtio näyttäytyy ihmisten elämässä. Valtio siis rakentuu kulttuuristen prosessien seurauksena – se on keinotekoinen ja hauras kokonaisuus, joka on seurausta hegemonisista prosesseista, joita antropologit pyrkivät kyseenalaistamaan. (Sharma & Gupta 2006: 7-9, 11.)

Tutkijat ovat antropologian piirissä siirtyneet käsittelemään kansalaisuutta monimutkaisena ilmiönä sen sijaan, että sitä tarkasteltaisiin vain laillisten oikeuksien kokonaisuutena. Etenkin 1970-luvulta lähtien keskustelu kansalaisuudesta on antropologian piirissä laajentunut juridisista tekijöistä sosiaalisiin ja symbolisiin tutkimuksiin. Antropologiset tutkimukset ovat osoittaneet, että kansalaisuuden tilat ovat muuttuneet ra-

dikaalisti kansallisista rajoista transnationalisiin tiloihin ja globaaleihin kaupunkeihin. (Ong 2007: 55–56.) Kansalaisuus ei ole yksiselitteinen tekijä yksilön identiteetissä, vaikka kyseessä olisi kaksoiskansalaisuus. Tästä syystä antropologiassa on yleistynyt käsitys joustavasta kansalaisuudesta (*flexible citizenship*), jota käytetään kuvastamaan postmodernistia ja postnationaalista käsitystä kansalaisuudesta ja asuinpaikasta. Joustava kansalaisuus ottaa huomioon yksilöiden käsitykset enemmän kuin yhdestä kotimaasta sekä heidän suhteensa näihin maihin. (Duff 2015: 71.)

Susan Bibler Coutin tutki salvadorilaisten maahanmuuttajien juhlia (*americanization*), joissa juhlittiin kansalaisuuden saaneita ihmisiä. Coutin teki tutkimusta 1990-luvun loppupuolella ja hänen tutkimuksensa on hyvä esimerkki siitä, kuinka kansalaisuuden saaminen voi vaikuttaa maahanmuuttajan elämään. (Coutin 2003: 310.) Tarkastelen tutkimuksessani kansalaisuuden merkitystä muslimimaahanmuuttajanaيسille integroitumisen näkökulmasta. Keskeistä on selvittää, kokevatko he Suomen kansalaisuuden olevan merkittävä tekijä integroitumisessa ja mitä merkityksiä he antavat kansalaisuudelle. Mielenkiintoista on myös selvittää, miksi naiset ovat hakeneet Suomen kansalaisuutta, jos ovat. Kansalaisuuden hakeminen saattaa johtua siitä, ettei yksilöllä ole muita vaihtoehtoja – Coutinin tutkimat salvadorilaiset haluavat kansalaisuuden ei pelkästään siksi, että heistä tulisi amerikkalaisia, vaan myös siksi, että ilman sitä he kokevat oikeuksiensa olevan vaarassa. Coutinin haasteltavista useat olivat sitä mieltä, että kansalaisuuden hakeminen oli välttämätöntä oikeuksiensa vuoksi. (Coutin 2003: 310–312.)

2.2.2 Diaspora ja transnationalismi

Päätin nostaa diasporan ja transnationalismin käsitteet keskeisiksi työkaluiksi tutkimuksessani, sillä ne tarjoavat mahdollisuuden ymmärtää tutkimukseeni osallistuneiden naisten elämää Suomessa ja heidän siteitään lähtömaahansa. Diaspora tulee hyödylliseksi työkaluksi, kun tutkitaan maahanmuuttajien mielikuvia ja sosiaalista muistia sekä käsityksiä kodista ja valtiosta. Yleisesti diasporalla tarkoitetaan maahanmuuttajaryhmiä, jotka ovat jättäneet kotimaansa mutta jotka edelleen jakavat uskonnollisen, etnisen tai kansallisen identiteetin lähtömaan kansalaisten kanssa. Diasporatutkimus käsittää esimerkiksi turvapaikanhakijat, pakolaiset, maahanmuuttajat ja työn perässä muuttavat ryhmät. Diasporatutkimuksessa käsitys

kotimaasta on tärkeä ja keskeisenä tutkimuskohteena onkin se, kuinka ihmiset orientoituvat kotimaihinsa eri tavoin. (Daswani 2013: 36.) Diasporassa elävät ihmiset omaavat niin sanotun kaksoisperspektiivin (*double perspective*): he tiedostavat aikaisemman olemassa olonsa lähtömassaan ja heidän suhteensa voi usein olla kriittinen lähtömaansa politiikkaan. Usein diasporiassa elävät ihmiset käsittävät kotimaakseen sekä lähtömaansa että nykyisen asumaansa, eikä kotimaan käsitettä sidota vain yhteen maantieteelliseen paikkaan. (Hua 2005: 195.) Käsitys kotimaasta on yksi tutkimukseni painopisteistä: minua kiinnostaa se, pitävätkö naiset kotimaanaan Suomea vai lähtömaataan vai kenties molempia.

Diasporatutkimus tutkii muun muassa kuulumista ja kuulumattomuutta sekä kotimaan nostalgiaa. Keskeinen tutkimuskohde on myös niiden tapojen tutkiminen, jolla yksilö luo kulttuurista kuuluvutta maantieteellisten rajojen yli. Näitä tutkimuskohteita lähestytään muistojen, myyttien ja kertomuksen avulla. Diasporiset identiteetit ja yhteisöt eivät ole homogeenisiä, vaan alati muuttuvia ja heterogeenisiä. (Hua 2005: 191, 193.) Etnisiä ryhmiä on perinteisesti tutkittu homogeenisenä ryhmänä, jolloin tutkimuksessa ei ole otettu huomioon ryhmän jäsenten erityisiä kokemuksia ja keskeisiä tekijöitä, kuten yhteiskuntaluokkaa tai sukupuolta. Usein etninen ryhmä nähdään yhden tekijän, kuten kielen tai uskonnon, pohjalta – diasporatutkimus haastaa tämänkaltaiset näkemykset. (Vijay 2005: 29.)

Transnationalismin eli ylirajaisuuden käsite esitettiin antropologian tieteenalalla 1990-luvun alussa, jolloin sillä tarkoitettiin maahanmuuttajien luomia sosiaalisia tiloja, jotka ylittävät maantieteellisiä, kulttuurisia ja poliittisia rajoja (Tan ym. 2018: 2–3). Transnationalismi esiteltiin alun perin antropologiassa vaihtoehtoisena näkökulmana assimilaatio- ja integraatiotutkimukseen, jotka perinteisesti keskittyivät enemmän valti-oon, kuin ylikansalliseen liikkumiseen. Viimeisten vuosikymmenten aikana transnationalismista on tullut keskeinen käsite migraatiotutkimuksessa. Nykypäivänä migraatiotutkimuksessa keskitytään enemmän maahanmuuttajien transnationaaliin siteisiin lähtömaihiinsa. Tämä lähestymistapa haastaa perinteistä valtiokeskeistä näkökulmaa migraatiotutkimuksessa. Nykypäivän tutkimuksessa otetaan huomioon poliittisten tekijöiden ja valtion rooli transnationalismin tutkimuksessa sekä transnationalismin vaikutus maahanmuuttajien eri sukupolviin, yhteiskuntaluokkaan ja muihin heitä koskeviin tekijöihin. (Ren & Liu 2015: 289, 299.) Transnationaalisilla siteillä tarkoitetaan

diasporisten yksilöiden yhteenkuuluvuuden tunnetta lähtömaihinsa ja transnationaaliin etnisiin, uskonnollisiin ja muihin yhteisöihin. Viime aikoina diaspora- ja transnationalismitutkimus on keskittynyt siihen, kuinka transnationalistiset maahanmuuttajat muodostavat identiteettiään ja miten he kokevat kuuluvansa sekä lähtömaihinsa että vastaanottaviin maihin. (Tan ym. 2018: 11.) Kaikki tutkimukseeni osallistuneet naiset ovat muuttaneet Suomeen yksin ja melko nuorena iässä, jolloin perhe on jäänyt lähtömaahan. Transnationalismi on keskeinen käsite tutkimuksessani, sillä se auttaa ymmärtämään, kuinka naiset ylläpitävät siteitään lähtömaahansa.

Diasporan käsitteettä sovellettiin alun perin tutkimaan maanpaossa olleita juutalaisia, mutta nykyään termiä käytetään laajemmassa kontekstissa maahanmuuttajien transnationaalisten liikkeiden tutkimuksessa. Diaspora on keskeinen käsite transnationaalisessa analyysissä, jossa analysoidaan sitä, kuinka maahanmuuttajat uusissa kotimaissaan pitävät yhteyttä lähtömaihinsa. Diaspora koostuu siis kahdesta keskeisestä tekijästä: liikkuvuudesta rajojen yli ja transnationaalisista suhteista. Maahanmuuttajat muodostavat diasporan tilanteissa, joissa he ylläpitävät vahvoja materiaalisia ja symbolisia siteitä lähtömaihinsa. (Tan ym. 2018: 2–3.)

Transnationalismi ja kansalaisuus linkittyvät vahvasti valtiiovallan ja sortamisen tutkimukseen: transnationalismitutkimus haastaa perinteisen valtiokeskeisen paradigman. Sen lisäksi, että antropologit tutkivat maahanmuuttajien integroitumista vastaanottavaan valtioon, he tutkivat myös maahanmuuttajien poliittista toimijuutta. Vallantutkimus liittyy transnationalismiin ja kansalaisuuteen myös kannustamalla kyseenalaistamaan sitä, kuinka instituutiot normalisoivat erilaisuutta ja kuinka nämä instituutiot vastaanotetaan usein itsestäänselvyyksinä. Antropologia on tutkinut näiden ”annettujen” instituutioiden roolia esimerkiksi identiteetin muodostamisessa. (Daswani 2013: 39.)

2.3 Maahanmuutto ja sukupuoli

Hyödynnän tutkimuksessani genderin eli sosiaalisen sukupuolen ja intersektionalismin käsitteitä, jotka kuuluvat feministisen antropologian piiriin. Genderin näkökulma on kasvanut muuttoliiketutkimuksessa, jossa tutkijat ovat muun muassa pyrkinet haastamaan musliminaisiin kohdistuvia stereotypioita. Sukupuolen

tutkimus on myös kasvattanut naistutkijoiden määrää antropologian piirissä sekä yhdistänyt transnationalistiset ja feministiset teorat toisiinsa. (Deeb & Winegar 2012: 542.) Genderin käsite tulee hyödylliseksi, kun tutkin sitä, minkälaista Suomeen integroituminen on naisen näkökulmasta ja kokevatko osallistujat, että miesten ja naisten välisessä integroitumisessa on eroavaisuuksia. Intersektionalismi puolestaan auttaa ymmärtämään sitä, kuinka maahanmuuttajan identiteetti koostuu useista eri tekijöistä maahanmuuton lisäksi. Maahanmuuttajia luokitellaan jatkuvasti erilaisiin kategorioihin, jotka ovat poliittisesti ja sosiaalisesti määriteltyä. Esimerkiksi maahanmuuttajien luokittelu laillisiin ja laittomiin on yleistä. Tällainen luokittelu ei ole omiaan ymmärtämään maahanmuuttajien muita identiteetin osia. (Robertson 2018: 291.)

2.3.1 Gender

Feministisen antropologian yksi keskeisimmistä tutkimuskohteista on *gender* eli sosiaalinen sukupuoli ja siihen liittyvät roolit. Genderiä lähestytään feministisessä tutkimuksessa ilmiönä, joka on yhteiskunnan sukupuolelle antama merkitysten kokonaisuus. Feministisessä antropologiassa sukupuolen itsestäänselvyyttä on kyseenalaistettu, sillä sukupuolten välisten erojen korostamisella on historiallisesti pyritty rationalisoimaan sortamista. Gender tarjoaa yksilölle tiettyjä rooleja, toimintatapoja ja ajatuksia, joiden mukaan yksilön tulisi käyttäytyä. Lähtökohtana on, että gender on kulttuurisesti muodostettu kokonaisuus, joten sen luonne on altis muutoksille. Gender ei näin ollen ole siis biologisten tekijöiden tai ”luonnon” seurausta, vaan kulttuurisia rakenteita ja ideoita. Nämä roolit ja ideat liitetään yksilöön usein jo syntymän aikana, jolloin häneltä odotetaan tiettyä toimintamallia sukupuoleensa perustuen. (Mascia-Lees & Black 2017: 1–3.)

Genderin käsite on tutkimuksessani merkittävä, sillä tutkin naisten kokemuksia ja näkemyksiä integraatiosta nimenomaan naisen näkökulmasta: miten integroituminen tai integraatio koetaan naisen sukupuolesta katsottuna. Lisäksi tarkastelen naisten kertomuksia heidän elämästään lähtömaassaan ja Suomessa naisena olemisen näkökulmasta.

Naisten liike, joka assosioidaan toiseen feminismiaaltoon 1960-1970 -luvuilla pyrki haastamaan naisten järjestelmällistä syrjäyttämistä sekä vallitsevia käsityksiä sukupuolesta ja kansalaisuudesta. Liikkeen vaikutukset diasporatutkimuksiin alkoivat vaikuttaa 1980-1990 -luvuilla, jolloin sukupuolinäkökulma alkoi kasvaa tutkimusten parissa. Tutkimuksissa alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota naisten kokemuksiin ja siihen, kuinka monilla eri tavoilla naiset saattavat kokea diasporaa ja kuinka nämä kokemukset eroavat miesten kokemuksista. Feministitutkijat ovat pyrkineet dokumentoimaan ja analysoimaan muuttoliikkeeseen ja liikkuvuuteen liittyviä diasporaprosesseja. (Al-Ali 2010: 118.) 1970-luvulle saakka oletettiin miehen olevan ensisijaisia (taloudellisia) maahanmuuttajia, kun taas naiset ymmärrettiin toissijaisina muuttajina. Sitten muuttoliiketutkimusta on kohdannut feministinen kritiikki, jossa korostettiin naisten roolia muuttoliikkeissä. (Bastia 2014: 240.)

Diasporatutkimuksessa on siirrytty tutkimaan sitä, miten sukupuoli, luokka, rotu ja seksuaalisuus vaikuttavat liikkuvuuteen ja diasporan muodostumiseen. Sukupuoli ilmenee esimerkiksi voimassa olevissa laissa, kansalaisuusosoikeuksissa, poliittisessa dynaamiikassa ja kamppailussa sekä kulttuurisissa normeissa – kaikki nämä näkökulmat ovat tärkeitä diasporan analyysissä. (Al-Ali 2010: 119–120.)

Koska tutkimukseeni osallistuneet ovat kaikki naisia ja tutkimuksen menetelmällinen painopiste on kertomuksissa, on syytä kiinnittää huomiota sukupuolen rooliin kerronnassa. Ulla-Maija Peltosen (1996) tutkimus työväen muistelukerronnasta osoittaa, että sukupuolten välisessä kerronnassa on eroa. Peltosen mukaan miehet kertoivat hänen tutkimuksessaan kauhutarinoissaan naisia enemmän sukupuolisuuteen liittyvästä julmuudesta. Uskomustarinoita käsittelevässä tutkimuksessa ero oli myöskin selkä: uhrien näkökulma uskomustarinoissa on yleensä naisten. Rituaalisen surijan ja itkijän rooli kuuluu yleensä naisille sekä korkeakulttuureissa että varhaiskantasissa kulttuureissa. Tämä johtuu siitä, että naiset hallitsevat kulttuurisesti yksityiseen elämään liittyviä rituaaleja, kun taas miehet julkiseen elämään liittyviä rituaaleja. (Peltonen 1996: 187, 231.)

2.3.2 Intersektionalismi

Feministisen tutkimuksen koulukunnat ovat nostaneet esille käsitteen *intersektionalismi*, jolla tarkoitetaan sitä, ettei mitään yksittäistä identiteettikategoriaa voida tutkia tutkimatta muita kategorioita, jotka liittyvät siihen. Näitä huomioonotettavia kategorioita ovat esimerkiksi rotu, luokka, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli, jotka ovat kaikki yhtä merkittäviä ja perustavaa laatua olevia. (Lewin & Silverstein 2016: 15.) Intersektionalismin perusväittämä siis on, että syrjinnän perusteet ovat toisiinsa liittyviä ja toisistaan riippuvaisia, eikä erillisiä tekijöitä. Epätasa-arvoisuutta ei voida selittää pelkästään yhdellä syrjintään johtavalla tekijällä. Intersektionaalisuuden päämääränä on horjuttaa erilaisia sortomuotoja ja paljastaa niiden monimutkaisuus. (Bastia 2014: 239.)

Intersektionalismin hyödyntäminen transnationalismin tutkimuksessa laajentaa analyysia, sillä se liittyy identiteettiin. Intersektionaalisuuden mukaan identiteetti on sosiaalisesti konstruoitu kokonaisuus, joka muodostuu eri kategorioista, kuten sukupuolesta ja etnisyydestä. Se tutkii sosiaalisia eroavaisuuksia ja epätasa-arvoa sekä sitä, kuinka nämä eri kategoriat vaikuttavat yksilön identiteettiin ja sosiaalisiin ryhmiin. Kategoriat, joiden avulla ihmisiä osallistetaan ja eristetään, liittyy yhtä paljon etnisyyteen kuin muihinkin identiteetin osiin. (Byng 2017: 4.) Tutkimukseeni osallistuneiden naisten identiteetti koostuu ainakin sukupuolesta, maahanmuutosta, etnisyydestä ja uskonnosta – se on siis monikerroksinen. Identiteetin eri osat voivat vaikuttaa siihen, kuinka naiset kokevat integraation tai minkälaista syrjintää he mahdollisesti kohtaavat Suomessa.

Transnationaalinen intersektionalismi tarkastelee yksilön identiteetin eri osia. Esimerkiksi uskonto saattaa vaikuttaa yksilön sosiaalisiin suhteisiin. Transnationaalinen intersektionalismi nousee erittäin tärkeäksi etenkin, kun tutkitaan muslimimaahanmuuttajanaisia läntisissä valtioissa. Muslimit kokevat usein olevansa uskontonsa takia marginalisoitu ryhmä läntisissä valtioissa. Marginalisoituminen korostuu muslimimaahanmuuttajanaisten kohdalla, joiden identiteetti koostuu useasta risteyskohdasta. Muslimimaahanmuuttajanaiset joutuvat usein kohtaamaan asuinmaansa vallitsevan diskurssin, joka koskee islamin uskontoa ja naisten oletettua alistuneista asemaa islamin uskossa. (Byng 2017: 6.)

3 Menetelmät

Käytin tutkimuksessani menetelminä haastattelua ja osallistuvaa havainnointia. Haastattelu ja osallistuva havainnointi tarjosivat laajan ja syvän aineistoin naisten näkemyksistä ja kokemuksista integroitumisesta. Lähestyn aineistoani narratiivitutkimuksen näkökulmasta: tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että etsin aineistosta niitä käsitteitä, joita osallistujat ovat käyttäneet puhuessaan ja kuvaillessaan integroitumista Suomeen.

3.1 Haastattelu

Olen tutkimuksessani hyödyntänyt puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa haastattelurunko (kts. liite 1) on jaettu erilaisiin teemoihin. Näitä teemoja ovat sosiaaliset verkostot, vapaa-aika, identiteetti, naisena oleminen Suomessa, syyt Suomeen saapumiselle, kouluttautuminen ja työelämä sekä opiskelu, kokemukset viranomaisista Suomessa ja käsitykset integraatiosta sekä elämä kotimaassa. Kaikki haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu. Olen haastatellut kuutta naista, jotka ovat saapuneet Suomeen turvapaikanhakijoina tai perhesyiden vuoksi. Naiset ovat iältään 20-55-vuotiaita. Kaikkien osallistujien nimet on muutettu tutkittavien suojaamiseksi. Haastattelukysymysten avoimuus mahdollisti keskustelunomaisia tilanteita ja syvän vuorovaikutustilanteen, jotka poikivat rikasta aineistoa. Haastattelu on sopivin menetelmä kertomuksien ja merkityksellistämisen sekä sanojen käytön tutkimuksessa, jotka ovatkin aineistossani merkittävässä roolissa. Lisäksi minulle oli tärkeää valita menetelmä, jossa pystyn olemaan osallistujan kanssa suorassa vuorovaikutuksessa. Suora vuorovaikutustilanne mahdollisti tarkentavien kysymysten tekemisen ja lisäkysymysten esittämisen. Osallistujat puhuivat haastatteluissa englantia, arabiaa ja suomea – useissa haastatteluissa jopa kahta kieltä sekasin. Väärinkäsitysten ja kääntämisen ongelman vuoksi minulle oli tärkeää valita sellainen menetelmä, jossa tarkentavien kysymysten tekeminen olisi mahdollista.

Olen tehnyt sekä parihaastattelun että yksilöhaastatteluja, ja kaikki haastattelut on tehty haastattelurunkoa seuraten. Ensimmäinen haastattelu oli parihaastattelu, jonka tein englanniksi, sillä osallistujat ovat vastikään saapuneet Turkista, eivätkä juuri osaa suomen kieltä. Loput haastattelut olen tehnyt arabiaksi, sillä koin, että vaikka suurin osa osallistujista osasi melko hyvin suomea, olisi heidän helpompaa ilmaista itseään

äidinkielellään. Kaikki aineistossa esiintyvät suomenkieliset sitaattit ovat minun kääntämiäni. Kaikki kysymykseni noudattavat jotain tiettyä teemaa, mutta ovat muuten avoimia. Kysymykset vaihtelivat riippuen osallistujasta, sillä he kaikki tulivat vaihtelevista lähtökohdista, joten en soveltanut samoja kysymyksiä kaikissa haastatteluissa. Avoimet kysymykset tarjosivat minulle rikasta ja syvää aineistoa – vastaukset eivät jääneet rajoitetuiksi, ja osallistujat saivat viedä keskustelua eteenpäin. Avointen kysymysten vuoksi sain osallistujilta paljon sellaista tietoa, jota en ollut odottanut saavani. Kysymysten ja keskustelun avoimuus toi integraatioteemaan paljon uusia ja erilaisia näkökulmia.

Valitsin haastattelumenetelmäksi henkilöön keskittyvän lähestymistavan (*person-centred interviewing*), jossa haastateltava liikkuu vastaajan ja informantin roolien välillä. Informantti tarkoittaa yleensä henkilöä, joka tarjoaa yksityiskohtaista tietoa, jolloin tutkija suhtautuu haastateltavaan asiantuntijana. Vastaaja taas kertoo henkilökohtaisista kokemuksistaan. Tässä menetelmässä merkittävää on osata haastateltavan äidinkieltä tai sitä kieltä, jota hän kokee osaavansa puhua parhaiten. Tämä johtuu siitä, että tutkijan on tunnistettava, miten haastateltava puhuu asioista ja millä tavoin hän kertoo niistä. Paikallinen kieli takaa sen, että haastateltava osaa varmasti kertoa omin sanoin kokemuksistaan ja identiteetistään, ja sen käyttäminen henkilöön keskittyvässä haastattelussa on välttämätöntä. Haastattelijan on hyvä tutustua paikalliseen kieleen jonkin paikallisen avustuksella, ja oppia erilaisia sanontoja sekä laajentaa omaa sanavarastoaan. Kielen lisäksi tutkijan tulisi tietää paikallisesta kulttuurista ja kontekstista. (Levy & Hollan 2015: 316–318.)

Haastattelu 1: Aida ja Emira

Ensimmäinen haastatteluni oli parihaastattelu, johon osallistuivat ystävykset Aida ja Emira. He ovat molemmat saman ikäisiä, noin 25-vuotiaita Turkista saapuneita pakolaisia. He saapuivat Suomeen yhdessä keväällä 2019 ja ovat asuneet Oulussa vastaanottokeskuksessa lähes koko ajan saapumisensa jälkeen. Tutustuin Aidaan ja Emiraan maahanmuuttajaisille suunnatussa digikoulutuksessa, jossa tein osallistuvan havainnoinnin keväällä 2019. Pyysin heitä koulutuksen jälkeen osallistumaan tutkimukseeni, ja haastattelu pidettiin kesällä 2019. Teimme haastattelun englanniksi, ja ajoittain koin vaikeuksia ymmärtää, mitä naiset kertovat.

Vaikeudet johtuivat kielen lisäksi myös tuulisesta säästä, sillä haastattelu pidettiin puistossa.

Haastattelu 2: Fatima

Fatima on noin 40-vuotias perheenäiti, joka on saapunut Suomeen 2000-luvun alussa Syyriasta. Hän on palestiinalainen, mutta hän on syntynyt Syyriassa ja asunut siellä koko nuoruutensa. Fatima saapui Suomeen perhesyiden vuoksi, sillä hän meni Syyriassa asuessaan naimisiin Suomen kansalaisen kanssa. Olen tutustunut Fatimaan äitini kautta, joka kertoi hänelle tutkimuksestani. Teimme Fatiman kanssa haastattelun minun kotonani. Kävimme haastattelurungon etukäteen yhdessä läpi ja nauhoituksen alettua haastattelun ilmapiiri pysyi alusta loppuun saakka rentona.

Haastattelu 3: Mirjam

Mirjam on noin 55-vuotias, naimisissa oleva perheenäiti. Hän on saapunut Suomeen noin 30 vuotta sitten Syyriasta, jossa hän on viettänyt nuoruutensa. Mirjam saapui Suomeen aviomiehensä kehotuksesta, joka oli saapunut tänne työmahdollisuuksien perässä muutamaa vuotta aiemmin. Tutustuin Mirjamiin Fatiman kautta. Teimme haastattelun kahvilassa, jossa alussa kävimme yhdessä haastattelurungon läpi kahvia juoden, jonka jälkeen ryhdyin haastattelemaan häntä. Mirjamin haastattelusta tuli kaikista haastatteluistani pisin – hänellä oli paljon erilaisia näkökulmia asioihin, joita hän mielellään toi esille.

Haastattelu 4: Nadya

Nadya on noin 30-vuotias Irakista Suomeen saapunut nainen. Hän muutti Suomeen vuonna 2009 mentyään naimisiin Suomessa asuvan irakilaismiehen kanssa. Tutustuin Nadyaan äitini kautta, joka oli kertonut Nadyalle tutkimuksestani. Nadyalla on kaksi Suomessa syntynyttä lasta ja hän saapuu haastatteluun 10-vuotiaan poikansa kanssa. Teimme haastattelun Nadyan miehen ravintolassa, jossa myös Nadya työskentelee välillä. Keskustellessani Nadyan kanssa koin hetkittäisiä vaikeuksia kielen kanssa, sillä hän puhuu erilaista arabian kielen murretta, kuin minä. Sovimme haastattelun alussa, että jos en ymmärrä kaikkea hänen sanomaansa, pyydän häntä selittämään uudestaan.

Haastattelun lopussa kävimme minulle epäselviksi jääneitä kohtia uudestaan läpi ja loppujen lopuksi ymmärsin kaiken.

Haastattelu 5: Zahra

Zahra on noin 50-vuotias perheenäiti Helsingistä. Hän on kotoisin Libanonista, jonne hänen vanhempansa muuttivat pakolaisina Palestiinasta ennen Zahran syntymää. Zahra muutti Suomeen 1980-luvun lopulla perhesyiden vuoksi, sillä hänen aviomiehensä oli aiemmin muuttanut tänne. Tutustuin Zahraan äitini kautta, he molemmat saapuivat Suomeen samoihin aikoihin. Teimme haastattelun puhelimen välityksellä: puhelinhaastattelu oli minulle ennestään tuntematon menetelmä, mutta kaikki sujui hyvin kuuluvuuden ja kielen osalta.

3.2 Osallistuva havainnointi

Osallistuva havainnointi on menetelmä, jossa tutkija osallistuu arkisiin toimintoihin, tilaisuuksiin sekä rituaaleihin oppiakseen tutkittavana olevasta kohteesta, ihmisten rutiineista ja kulttuureista. Menetelmää pidetään yhtenä keskeisimmistä menetelmistä etnografisessa tutkimuksessa ja jopa kulttuuriantropologian perustana. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija kerää tietoa sosiaalisista tilanteista tarkkailemalla ympäristöä voidakseen myöhemmin analysoida havaintojaan. Osallistuvaa havainnointia tehdessään tutkija pääsee elämään kulttuuristen tapojen ja elementtien parissa, mikä antaa tutkijalle mahdollisuuden ymmärtää tutkittavan kulttuurin tai tutkittavien ihmisten merkitysjärjestelmää. Se on myös sopiva menetelmä havainnoimaan sanatonta kommunikaatiota, ja on yksi harvoista menetelmistä, jonka avulla syvennyttään kulttuurin eri aspekteihin ja tehdään niistä näkyviä sekä sopivia analyysin kohteeksi. (Musante 2015: 251–252, 260.)

Osallistuin maahanmuuttajanaishille suunnattuun digikoulutukseen toukokuussa 2019, jossa havainnoin osallistujien koulutusta. Lähtökohtaisesti halusin tarkkailla sitä, miten osallistujat suhtautuvat opetukseen ja mitä he haluaisivat oppia, mitä he odottavat koulutukselta ja mikä ei vastannut odotuksia. Sovin osallistuvani koulutukseen toukokuun alussa Startup refugees -yrityksen kanssa, joka oli osana toteuttamassa koulutusta Tieto -organisaation kanssa. Tieto on globaali it-alan yritys, joka tuottaa it-palveluja, kuten sovelluksia ja järjestelmiä muille yrityksille. Osallistuin koulutukseen

vapaaehtoisena työntekijänä ja minun tehtävänäni oli avustaa osallistujia epäselvissä tilanteissa ja auttaa lastenhoidossa. Koulutus järjestettiin Oulun Peltolassa Talenomin tiloissa, jonne saapui noin 10 naista. Osalla naisista oli lapsia mukanaan, ja sen vuoksi yritys oli varannut viereisen huoneen lastenhoitoa varten, jonne osa työntekijöistä meni hoitamaan lapsia sillä aikaa, kun naiset olivat koulutuksessa.

Koulutukseen oli ilmoittautunut 20 naista, mutta paikalle saapui noin kymmenen osallistujaa. He tulivat paikalle ryhmissä, ilmeisesti ystävien ja perheenjäsenten seurassa. Kukaan ei saapunut koulutukseen yksin. Osallistujista noin puolet on kotoisin Somaliasta, kaksi Nigeriasta ja kaksi Turkista. Ikähaarukka oli melko laaja: nuorimmat osallistajat olivat kaksikymppisiä ja vanhemmat keski-ikäisiä. Koulutusta vedettiin Powerpoint-esityksen pohjalta, joka oli suurimmaksi osaksi suomeksi. Koulutuksen vetäjä kysyi, haluaisivatko osallistajat koulutuksen suomeksi vai englanniksi, johon suurin osa vastasi haluavansa sen suomeksi. Ilmapiiri oli odottava, jännittynyt ja innostunut. Kaikki osallistajat olivat muistiinpanovälineidensä kanssa valmiina oppimaan uutta. Varsinainen koulutus koostui kolmesta tehtävästä. Ensimmäinen tehtävä liittyi kääntäjän käyttämiseen eli siihen, miten kuvia ja tekstiä käännetään. Toiseen tehtävään kuului navigointi ja Google drive-palvelun käyttäminen. Kolmas tehtävä koski tiedon hankintaa ja hyödyllisiä internet-sivuja. Roolini tutkijana oli aktiivinen, sillä osallistuin naisten kanssa tehtäviin ja avustin heitä niiden tekemisessä.

Tilaisuus kesti noin kaksi tuntia, jonka aikana ohjeistin osallistujia tehtävien teossa ja tauoilla kävin lastenhoituhuoneessa tarjoamassa lastenhoitoapua. Osallistuvan havainnon aikana tein käsin muistiinpanoja tilanteesta, tehtävistä ja osallistujista. Havainnoinnissa keskityin siihen, millä tavalla osallistajat suhtautuivat tehtäviin ja ymmärsivätkö he tehtävänantoa. Joissain tilanteissa autoin osallistujia tehtävänannossa niin, että pyrin selittämään heille mahdollisimman tarkasti, mitä heidän täytyisi tehdä. Tämän jälkeen ryhdyimme tekemään annettua tehtävää yhdessä pienessä porukassa. Siirryin porukasta toiseen, joita oli yhteensä tilassa viisi. Tehtävien tekemisen ohella keskustelimme muun muassa naisen sukupuolirooleista Suomessa. Koulutuksessa tutustuin lähemmin kahteen nuoreen naiseen, joille kerroin tekeväni tutkimusta ja tarvitsevani osallistujia haastatteluun. He suostuivat heti, ja vaihdoimme yhteystietoja ja sovimme haastattelun myöhemmin.

Osallistuminen koulutukseen auttoi minua lähestymään integraation teemoja, kuten koulutusta ja kielten opiskelua. Menetelmä osoittautui hyödylliseksi etenkin siksi, että roolini siinä oli aktiivinen. Koska olin tehtävien teossa ja keskusteluissa mukana, koin, että vuorovaikutuksen ilmapiiri oli rentoutunut ja naiset pystyivät jakamaan kanssani jopa henkilökohtaisiakin asioita. Osallistuva havainnointi tarjosi minulle paljon aineistoa naisten näkemyksistä kielen opiskelusta, lasten kasvatuksesta, sosiaalisesta verkostoitumisesta sekä työskentelystä Suomessa.

Tutkijan rooli osallistuvassa havainnossa ei ole yksiselitteinen. Ei ole yhtä oikeaa vastausta siihen, kuinka tutkijan pitäisi tasapainottaa osallistumista ja havainnointia – se riippuu tutkijasta. Antropologiassa on määritelty osallistuvan havainnoinnin tasoja (Spradley 1989) esimerkiksi seuraavasti: ei-osallistuminen (*nonparticipation*), kohtalainen osallistuminen (*moderate participation*), aktiivinen osallistuminen (*active participation*) ja täydellinen osallistuminen (*complete participation*). Aktiivinen osallistuminen tarkoittaa toimintaa, jossa tutkija osallistuu lähes kaikkeen, mihin muutkin ihmiset osallistuvat ja pyrkii ymmärtämään ja oppimaan kulttuurisia käyttäytymismalleja. (Musante 2015: 262.) Oma roolini tekemässäni osallistuvassa havainnoinnissa oli aktiivinen, sillä osallistuin naisten kanssa heille määrättyihin tehtäviin ja pyrin olemaan niissä apuna. Aktiivinen rooli tarjosi minulle mahdollisuuden olla osana myös naisten kesken käytävää keskustelua sekä digikoulutuksen tehtävistä että heidän henkilökohtaisista elämistään. Ilman aktiivista osallistumista tehtäviin ja työpajoihin en olisi saanut tilaisuutta esittää naisille kysymyksiä ja keskustella heidän kanssaan koulutuksen luonteesta.

3.3 Kertomusten analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on aineiston tulkinta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta luodaan merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Laadullinen analyysi tarkoittaa sitä, miten tutkimuksen havainnot yhdistellään. Analyysin tarkoituksena on muotoilla sellaisia havaintolausekkeita, havainnot kuvaavia sääntöjä, jotka pätevät koko aineistoon. Laadullinen aineisto on pala tutkittavaa maailmaa, sillä se on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista. (Alasuutari 2011: 44, 52, 88.) Aineiston analyysissä keskityin niihin tapoihin, joilla osallistujat kertoivat elämistään, näkemyksistään

integroitumisesta ja kokemuksistaan kotoutumisprosessista. Kielen rooli on aineistossani tärkeää etenkin siksi, että aineistoa on pääosin arabiaksi ja englanniksi. Tästä syystä analysoin sitä, mitä osallistujat tarkoittavat kuvaillessaan integroitumista tietyllä arabian tai englannin kielen termillä.

Narratiivinen tutkimus tarkoittaa kerrontamateriaalin parissa työskentelyä. Narratiivitutkimusta tehdessä tutkijan ei tarvitse erikseen pyytää tutkimukseen osallistujilta kertomuksia, mutta hän saattaa pyytää heitä kertomaan henkilökohtaisista kokemuksistaan ja etsiä niistä jälkeinpäin narratiiveja. Narratiivisessa tutkimuksessa keskeistä on kertomusten analysointi, jossa kertomuksia pyritään luokittelemaan tai tulkitsemaan. Narratiivien analyysiä voi tehdä sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti, ja sen tarkoituksena on analysoida kerronnallisia elementtejä ihmisten kertomasta. (Squire ym. 2014: 7.) Olen pyytänyt naisia kertomaan minulle esimerkiksi elämästään lähtömaassa ja Suomessa – en ole siis pyytänyt heiltä narratiiveja, mutta heidän kerrontansa on narratiivin omaista, sillä usein kerronta on kronologista ja käsittelee menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta

Olen aineiston analyysissä ottanut vaikutteita narratiivianalyysistä, vaikkei aineiston analyysi pohjautu pelkästään narratiivianalyysiin. Narratiivianalyysin avulla tutkitaan kertojan roolia kerronnan rakentamisessa ja merkitysten sekä näkökulmien neuvottelussa. Narratiivianalyysiä voidaan hyödyntää, kun tutkitaan kertojan tulkintoja tapahtumista. Yleensä narratiivit eivät ole yksinkertaista selostusta tapahtumasta: ihmiset kertovat yleensä sellaisia asioita, joita he pitävät merkityksellisinä. Narratiivianalyysin kautta tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä kertoja pitää tärkeänä ja relevanttina. Se on myös keino päästää tietyt ryhmät ääneen ja jakaa heidän kokemuksiaan. (Cortazzi 2001: 284, 386.)

Aineiston käsittelyni alkoi haastattelujen litteroimisesta. Litteroiminen oli paikoittain haastavaa, sillä jouduin kääntämään kuudesta haastattelusta viisi suomeksi, koska haastattelut ovat arabiaksi. Sopivien suomennosten löytäminen oli välillä haastavaa, sillä naisten käyttämät käsitteet muistuttivat paljon toisiaan. Litteroinnin jälkeen kuuntelin haastattelunauhat uudestaan ja kävin läpi suomennosten sopivuutta.

On tärkeää, että tutkija on tietoinen tiettyjen narratiivien funktioista, sillä nämä funktiot liittyvät kertojan motiiviin ja vaikuttavat tarinan rakenteeseen, sisältöön ja tyyliin. Tutkimuksen yhteydessä kerrottu narratiivi ei välttämättä ole sama narratiivi, joka kerrotaan muissa yhteyksissä, esimerkiksi ystävien kesken. Kertoja usein muokkaa tarinoita tietyn yleisön ja tilanteen mukaisesti. (Cortazzi 2001: 388.) Aineiston analyysivaiheessa luin osallistujien kertomukset integroitumisesta ja elämästä useaan kertaan. Sen jälkeen aloin kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla he kertoivat näistä asioista: oliko kerronta positiivista, negatiivista vai neutraalia. Kiinnitin huomiota myöskin siihen, olivatko jotkin kerronnan osat harkittuja eli sellaisia, että osallistujat olettivat, että niin kuului vastata. Toisin sanoen, nousiko aineistosta sellaisia vastauksia, jotka oli opittua ja joita kerrottiin siksi, että niiden oletettiin olevan sopivia. Lisäksi pohdin sitä, kuinka roolini tutkijana saattoi vaikuttaa naisten kerrontaan.

Syvennettyäni osallistujien kertomuksiin, ryhdyin etsimään niitä tarkkoja käsitteitä, joilla osallistujat kuvasivat integroitumista ja integraatiota Suomessa. Arabian kielessä on useita erilaisia käsitteitä kuvaamaan sopeutumista uuteen kotimaahan, joten aloin tutkia, mitä käsitteitä arabiaa puhuvat osallistujat käyttivät kuvaillessaan sopeutumista. Keräsin kaikki aineistossa esiintyvät arabian kieliset integroitumista ja integraatiota käsittelevät termit ja suomensin ne. Sen jälkeen ryhdyin analysoimaan, miksi tiettyjä käsitteitä käytettiin ja mistä ne ovat päätyneet naisten sanavarastoon. Käsitteisiin perehtymisen jälkeen aloin suunnitella aineiston analyysilukuja. Olen jaotellut luvut niin, että ne käsittelevät niitä asioita, jotka tulivat haastatteluissa useimmin esille.

4 Naisten elämäntarinat

Tässä analyysiluvussa tarkastelen osallistujien kertomuksia heidän elämästään lähtömaassaan ja Suomessa naisena olemisen näkökulmasta. Luku koostuu neljästä alaluvusta. Ensimmäisessä alaluvussa selvitän osallistujien taustatietoja ja syitä Suomeen saapumiselle. Lisäksi alaluvussa tarkastelen osallistujien ennakkokäsityksiä Suomesta ennen tänne saapumistaan. Toisessa ja kolmannessa alaluvussa lähestyn integraatioteemaa naisena olemisen näkökulmasta: keskeistä on selvittää, miten naisena eläminen lähtömaassa eroaa elämästä Suomessa. Erityisen kiinnostavaa on sekä lähtömaassa että Suomessa vallitsevat rakenteet, jotka joko rajoittavat naisia tai tarjoavat heille mahdollisuuksia elämässä. Neljännessä alaluvussa tarkastelen maahanmuuttoa osana naisten identiteettiä. Viimeisessä alaluvussa osallistujat kertovat tulevaisuudensuunnitelmistaan Suomessa.

4.1 Miksi Suomi?

Rajoja ylittäessä maahanmuuttajat usein omaavat jonkinlaisia mielikuvia tulevasta kotimaastaan. Diasporatutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, minkälaisia mielikuvia ja oletuksia maahanmuuttajilla on tulevasta asuinmaastaan. Uudessa asuinmaassaan he tutustuvat uusiin ihmisiin, joita he aiemmin pitivät tuntemattomina ja luovat uusia yhteisöjä. Usein maahanmuuttajilla on mielikuvien lisäksi myös unelmia, joita he toivovat pääsevänsä toteuttamaan uudessa kotimaassaan. (Vijay 2005: 19.) Kysyin naisilta, minkälaisia ennakkokäsityksiä Suomesta heillä oli ennen muuttoaan. Selvisi, että naisilla oli ennen muuttoa hyvin vaihtelevaisesti tietoa Suomesta ja varsin erilaisia ennakkokäsityksiä. Useimmiten ennakkokäsitykset koskivat Suomen kylmää säätä ja luontoa.

Fatima: Kukaan ei tiennyt Syyriassa Suomesta mitään. Tiesimme Ruotista, Tanskasta ja Saksasta, mutta Suomesta ei tiedetty mitään. En tiennyt, että täällä on näin kylmää ja pimeää. Sää on myös sellainen asia, johon pitää sopeutua kaiken muun lisäksi. Joka kerta, kun talvi tulee, se on minulle vaikeaa. Pitää aina totutella talveen uudestaan.

Myöskään Mirjamilla ei ollut hirveästi ennakko-oletuksia Suomesta. Hän kertoo, että tiesi täällä olevan kylmä ja myönsi kuten Fatima, että Syyriassa tiedetään enemmän

muista pohjoismaista, kuten Ruotsista. Sään lisäksi esille nousi esimerkiksi ennakkokäsitykset suomalaisista:

Zahra: Minusta tuntui, että suomalaiset ovat jäykkiä, eivät kovin seurallisia tai puheliaita. Se oli vaikeaa.

Nadya kertoo, että hän oli tehnyt hieman taustatietoa Suomesta ennen tänne saapumistaan. Hän kertoo, ettei ollut ennen Suomeen muuttamista koskaan tavannut tai nähnyt suomalaisia ihmisiä. Kun hän kertoo tuntemuksistaan Suomesta, hän vertaa niitä samalla lähtömaansa Irakin tilanteeseen:

Nadya: Katsoin kuvia Suomesta ja kaikki ne näyttivät aivan tauhulta, piirustuksilta. Luonto oli niin kaunis. Kun saavuin tänne olin niin innoissani, lumoutunut. Olin niin onnellinen. Suhteessa omaan maahani, joka on jatkuva sotatanner ja korruptoitunut...

Aida ja Emira kertovat, että myöskin heidän ennako-oletuksensa Suomesta koskivat lähinnä kylmää säätä ja kaunista luontoa. Emira kertoo katsoneensa paljon videoita Suomen järvistä ja metsistä. He korostavat myöskin suomalaista oikeusjärjestelmää, turvallisuutta ja sananvapautta:

Aida: [...] Freedom of thinking and speech. These are the most important things. And the security rates. Even in the streets, it is secure. [...] I started to read about Finland's security, then I thought that maybe I can feel secure here.

Mielenkiintoista, että Aida ja Emira ovat ainoita osallistujia, jotka kertoivat ennakkokäsityksiensä koskevan Suomen oikeusjärjestelmää, turvallisuutta ja sananvapautta. Digikoulutukseen osallistuvat naiset painottavat myöskin samoja tekijöitä, kun kysyin heidän ennakkokäsityksiään Suomesta. Nigeriasta kotoisin olevat ystävykset kertovat saapuneensa Suomeen erityisesti siksi, että Suomessa on turvallista elää naisena. Myös koulutuksen merkitystä korostettiin, ja osa toteaa, että Suomessa on heidän kuulemansa mukaan maailman paras koulutusjärjestelmä. Osallistujat, jotka haastattelussa ja osallistuvassa havainnoinnissa painottivat turvallisuutta ja oikeusjärjestelmää, ovat kaikki pakolaisia tai turvapaikanhakijoita.

Vastaavasti naiset, jotka ovat saapuneet tänne perhesyiden vuoksi eli maahanmuuttajina, kertoivat ennakkokäsityksiensä koostuvan lähinnä säästä, luonnosta ja siitä, minkälaisia ihmisiä suomalaiset ovat. Uskon eron selittyvän maahanmuuton syillä: turvapaikanhakijat ja pakolaiset joutuvat muuttamaan lähtömaastaan useimmiten paetakseen jotakin, kuten sotaa tai konfliktia – tästä syystä uuden asuinmaan turvallisuus korostuu, ja ennakkokäsitykset koostuvat lähinnä turvallisuudesta ja oikeusjärjestelmästä. Toisaalta Nadya vertaa Suomea Irakiin, joka on ”sotatanner ja korruptoitunut”, mutta hän ei kuitenkaan kertonut, että hänen ennakkokäsityksensä Suomesta koskisivat maan turvallisuutta tai oikeusjärjestelmää. Tämä voi johtua siitä, että Nadya on asunut Suomessa jo yli 10 vuotta, jolloin konfliktit ja sota eivät välttämättä ole enää niin tuoreessa muistissa, ja tästä syystä hän ei nosta esille Suomen turvallisuutta, koska kontrastista turvallisuuden ja sodan välillä on jo niin pitkä aika. Aida ja Emira sekä digikoulutukseen osallistuvat naiset ovat kaikki saapuneet Suomeen viimeisen kolmen vuoden aikana, jolloin vastaavat muistot ovat tuoreempia ja sikäli kontrasti on helpompi hahmottaa.

Kaikki naiset ovat saapuneet Suomeen perhesyistä lukuun ottamatta Aidaa ja Emiraa, jotka saapuivat tänne pakolaisina. Naisten syyt maahanmuuttoon vastaavat yleistilannetta: viimeisimmän hallituksen kotouttamisohjelman mukaan vuonna 2014 tärkein maahanmuuton syy on naisilla ollut perhesyyt. Naiset ovat muuttaneet Suomeen keskimäärin enemmän perhesyiden takia, kuin maahanmuuttaja miehet. Työn ja opiskelun perässä muuttaneet ovat suurimmaksi osaksi olleet miehiä. (VALKO 2016 II: 8.)

Mirjam saapui Suomeen 1990-luvun alussa. Hänen miehensä asui Suomessa muutamia vuosia ennen Mirjamin saapumista, ja hän muutti Suomeen opiskellakseen ammattikorkeakoulussa rakennusalaan. Nadya kertoo myös päätyneensä Suomeen miehensä kautta. Mies oli ensin matkustanut Irakiin, jossa he menivät naimisiin. Sen jälkeen Nadya kertoo saapuneensa Suomeen ”virallista tietä perhesyiden takia”. Nadya opiskeli Irakissa yliopistossa kemian opettajaksi ja muutti Suomeen valmistuttuaan. Myöskin Zahra on muuttanut Suomeen perhesyiden seurauksena 1980-luvun loppupuolella, ja hänenkin miehensä asui täällä jo entuudestaan. Fatima kertoo menneensä 2000-luvun alussa naimisiin Suomessa asuvan syyrialaismiehen kanssa järjestetyn avioliiton kautta.

Aidan ja Emiran tarina Suomeen päätymisestä poikkeaa huomattavasti muiden osallistujien kertomuksista. He molemmat saapuivat Suomeen pakolaisina, eivätkä tunteneet täältä entuudestaan ketään. Syyt Suomeen saapumiselle ovat selvästi koulutukseen ja turvallisuuteen liittyviä. Molemmat naiset painottavat koulutuksen tärkeyttä, sillä heidän yliopisto-opintonsa keskeytyivät Turkissa henkilökohtaisista syistä. Emira korostaa myös sosiaalisen elämän ja tasa-arvon merkityksiä:

Emira: Education and social life. Because in our country, women and children, people are not equal. If you are rich, you will be more supported or if you are man, you will get much more rights. But here, they are trying to equalize people. [...] Laws are protecting you in Finland. There will be consequences if you something, but not in Turkey.

Aida kertoo, että koulutus on hänellekin tärkeää, sillä hänenkin yliopisto-opintonsa keskeytyivät Turkissa. Hän kuitenkin painottaa, että ensisijaisen tärkeää on tuntea itsensä turvallisiksi ja nauttia henkilökohtaisesta koskemattomuudesta. Lisäksi hän nostaa esille tuomioistuimen riippumattomuuden, joka on yksi niistä syistä, joiden vuoksi hän päätti saapua Suomeen:

Aida: For me it was like... much more about my security. Then I came here because I heard [...] here is independency of the court. [...] I think, it should be much more about my security. Then maybe I can continue my education.

Digikoulutukseen osallistuneet naiset ovat kaikki saapuneet Suomeen turvapaikanhakijoina tai pakolaisina, ja myös he korostavat koulutuksen ja oikeusjärjestelmän merkitystä.

4.2 Elämä naisena lähtömaassa

Diasporatutkimuksessa kiinnitetään huomiota osallistujien kertomuksiin lähtömaastaan, jossa korostuvat käsitys kodista, identiteetistä ja lähdöstä. Kertomuksissa lähtömaa saattaa näyttäytyä nostalgisena ja autenttisena paikkana, jonne yksilö kokee kuuluvansa. Samaan aikaan nykyinen asuinmaa saatetaan kokea usein epäautenttisena ja epämieluisana. Diasporiset naiset muistelevat lähtömaataan nostalgisesti huomattavasti vähemmän, kuin diasporiset miehet. Tämä johtuu siitä, että naisilla todennäköisemmin on kivuliaita kokemuksia kotimaassaan esimerkiksi patriarkaalisten asenteiden ja normien sekä perinteiden takia. (Hua 2005: 195.) Käytän tutkimuksessani käsitettä *lähtömaa* käsitteen *kotimaa* sijasta, sillä naisten käsitykset kotimaasta voivat vaihdella, eivätkä kaikki välttämättä pidä lähtömaataan kotimaanaan. Naisten kertoessaan lähtömaastaan kertomuksissa ilmenee selkeästi vastakkainasettelu, jossa he vertailevat elämäänsä lähtömaansa nykyiseen elämäänsä Suomessa. Näitä аспектеja osallistujat tarkastelevat nimenoman naisena olemisen näkökulmasta: keskustelua käytiin muun muassa naisten oikeuksista ja asemasta sekä patriarkaalisisista asenteista. Esille nousivat esimerkiksi epätasa-arvo ja häirintä lähtömaassa sekä sananvapauden ja yleisesti vapauden puute.

Vastakkainasettelu nousee esille suurimmassa osassa haastatteluista, joissa naisten asemaa lähtömaassa käsitellään vertaamalla sitä miesten asemaan. Esimerkiksi Fatima kertoo suorittaneensa Suomessa autokoulun, joka on Syyriassa melko harvinaista. Naiset eivät hänen mukaansa yleensä aja Syyriassa, poikkeuksena korkeasti koulutetut naiset, joilla on enemmän vapauksia. ”Kotimaassamme, mitä enemmän koulutettu olet, sitä vapaampi olet”, Fatima kertoo. Kysyin Fatimalta, miksi hän kokee, että Syyriassa naisten oikeudet ovat rajoitetuimpia, kuin miesten:

Fatima: Syyriassa naiset ovat enemmän kiinni yhteisössä, enemmän riippuvaisia siitä. Rajat ovat selkeämmät Syyriassa, ja naisten odotetaan toteuttavan itseään annettujen rajojen sisällä. [...] Jos olisin mies Syyriassa, tilanne olisi päinvastainen – minulla olisi enemmän oikeuksia ja mahdollisuuksia.

Myös Nadya lähestyy lähtömaansa tilannetta vertailemalla naisten oikeuksia miesten oikeuksiin. Hän kertoo, että Irakissa olisi miehenä ehdottomasti helpompaa, sillä mie-

henä hänellä olisi enemmän vapauksia. Nadyan elämä Irakissa oli sodan värittämää, joka tietysti vaikutti elämään:

Nadya: Minun perheeni on onneksi hyvin koulutettu ja sivistynyt. [...] Jumalalle kiitos, että perheessäni arvostetaan koulutusta. Mutta mitä väliä sillä toisaalta on, sillä elimme jatkuvassa pelossa. Pelkäsimme, että missä seuraavaksi räjähtää.

Zahra kuvailee elämänsä muuttuneen valtavasti Suomeen saavuttuaan. Hän muutti Suomeen Libanonista nuorena, noin 20-vuotiaana 1980-luvun loppupuolella. Hänen kertoessaan elämästään kotimaassa, Zahra toistelee useaan otteeseen sitä, kuinka ei voisi enää koskaan kuvitella asuvansa Libanonissa:

Zahra: Minä olen tottunut asumaan täällä, totta puhuakseni minun olisi hyvin vaikea asua Libanonissa. Tykkään käydä siellä katsomassa perhettäni, mutta vuosien saatossa olen tottunut yksityisyyteen ja vapauteen. [...] Ihmiset (Libanonissa) puuttuvat jatkuvasti asioihisi, esimerkiksi pukeutumiseen, puhetapaasi. Liikaa puuttuvat. Minusta on alkanut tuntua, että kun käyn Libanonissa, ihmiset ovat erilaisempia, kuin minä. Heidän puheenaiheensa eivät kiinnosta minua oikein. Sen jälkeen, kun olen asunut täällä niin kauan, tunnen olevani erilainen kuin Libanonissa asuvat sukulaiseni. Nyt olisi vaikeaa asua Libanonissa, en pysty, en pystyisi siihen, en voisi edes kuvitella sitä.

Zahra kertoo matkustavansa usein Libanoniin, joten hän ylläpitää transnationaalisia suhteita lähtömaahansa. Transnationaalisilla suhteilla tarkoitetaan vuorovaikutuksen eri muotoja, kuten vierailuja, matkustelemista ja lomailua. Diasporiset yksilöt usein ylläpitävät näitä transnationaalisia siteitä, jotka ylittävät valtioiden rajoja: näitä siteitä voidaan kutsua ”pitkän matka verkostoiksi” (*longdistance networks*). (Schulz & Hammer 2003: 16.) Pyysin Zahraa kertomaan, minkälainen naisen asema yleisellä tasolla oli Libanonissa hänen asuessaan siellä. Hänen kerronnassaan nuosee selvästi esille patriakaaliset asenteet lähtömaassa ja niiden vaikutukset naisten asemaan:

Zahra: Arabimaissa moni nainen joutuu tyytymään alistettuna olemiseen, sillä yhteisö ei tue häntä. Nainen kohtaa näissä maissa paljon vaikeuksia,

mutta hänellä ei ole ketään, joka tukisi häntä. Naisten on pakko vaieta, koska heillä ei ole yhteisöllistä tukea saatavilla, joten he elävät hiljaisuudessa.

Myöskin Aidan ja Emiran kerrontaa lähtömaastaan painottaa patriarkaalisia normeja ja sääntöjä. Aida kertoo, että hän joutui jättämään perheensä ja elämänsä Turkissa, sillä hän ei enää kokenut oloaan turvalliseksi. Myös hänen perheensä kannusti häntä lähtemään turvallisuutensa vuoksi. Lähtö Turkista toi mukanaan pakolaisen statuksen, mitä Aida ei vielääkään pysty täysin ymmärtämään:

Aida: My father said: "don't come back here again. Because it will be something bad". [...] "It will be something for you and your security". [...] I never thought that one day I will be a refugee. Never. Never in my life.

Sekä Aida että Emira kokivat turvattomuuden tunnetta liikkuessaan Turkissa. Emira kertoo muutamia käytännön esimerkkejä liikkumisen rajoittuvuudesta lähtömaassaan. Hänen mukaansa Suomessa on paljon helpompaa olla nainen, kuin Turkissa:

Emira: I think it is much easier to be a woman in this country. I should mention that in Turkey, in the night, we can't go outside. Like, if you want to go somewhere, you can't go, you should go in the morning or in the daytime. But in the night, you should go with your father or brother.

Liikkumisen lisäksi Aida kertoo, että myös vapauden puute ja pelko siitä, että henkilökohtainen fyysinen koskemattomuus on vaarassa, tekee elämästä Turkissa vaikeaa:

Aida: Some places in Turkey, you feel like you will be a victim. You try to be fast, walking fast. It is very bad, very bad. [...] We have very beautiful country, but when you think about your freedom of speech, when you think about your body, it is very hard to live there. We always feel afraid of something. Even we can't use some words in Turkey. [...] There should be freedom, democracy.

Vahva vastakkainasettelu nousee esille kaikissa haastatteluissa lukuun ottamatta Mirjamin haastattelua. Hän kokee, ettei hänen elämänsä ole muuttunut merkittäväällä tavalla Suomeen saapumisen jälkeen.

Digikoulutuksessa osa naisista kertoi yllättyneensä siitä, kuinka paljon Suomessa näkee naisia työnteossa ja tärkeissä viroissa. Osallistujat korostavat sukupuolten välistä tasa-arvoa Suomessa ja harmittelevat sen toteutumattomuutta lähtömaissaan. Aida ja Emira kertovat, että Turkissa naiset työskentelevät paljon vähemmän, kuin Suomessa ja yleensä he toimivat joko opettajina tai hoitoalalla. Kysyin heiltä, onko Turkin politiikassa paljon naisia mukana, joihin he vastasivat, ettei juuri ole. He kertovat, että politiikka on Turkissa yleisesti ottaen vain miesten aluetta.

Fatima, Nadya, Zahra, Aida, Emira sekä digikoulutukseen osallistuneet naiset kertoivat pääasiassa lähtömaastaan vailla nostalgista otetta. Kaikki diasporiset yhteisöt eivät muistele menneisyyttä nostalgisesti. Yleensä diasporassa elävät naiset kertovat lähtömaassaan vallitsevista patriarkaalisisista normeista, kun heitä pyydetään kertomaan elämästään ennen nykyiseen asuinmaahan saapumista. Nämä normit muodostavat kulttuurisen taakan, joka tuodaan lähtömaasta uuteen maahan. (Vijay 2005: 188.)

Patriarkalaisuus tuli esille kaikissa haastatteluissa, paitsi Mirjamin haastattelussa. Hänen kerronta lähtömaastaan poikkeaa selkeästi muista naisista, sillä toisin kuin muut naiset, hän ei koe elämänsä muuttuneen Suomeen saapumisen jälkeen. Hän kertoo eläneensä Syyriassa itsenäistä elämää, opiskelleensa ja käyneensä töissä. Mirjamin mukaan hän eli Syyriassa ”eurooppalaista elämää”, sillä hän kävi harrastuksissa ja valitsi itse puolisonsa. Hän kertoo, että Syyriassa naisen asema riippuu siitä, minkälaisessa perheessä hän on kasvanut. Mirjamin kokemukset siitä, ettei hänen elämänsä juurikaan muuttunut Suomeen saapumisen jälkeen, eivät selity pelkästään sillä, että hän on nainen, maahanmuuttaja tai syyrialainen. Merkittävää näyttää olevan hänen ilmeisen ylemmän keskiluokkalainen perhetaustansa. Mirjamin poikkeava kerronta lähtömaastaan osoittaa sen, ettei maahanmuuttajanaisia voida tutkia homogeenisenä ryhmänä, sillä jokaisella on ainutlaatuinen identiteetti, joka koostuu monista tekijöistä. Mirjamin tapauksessa intersektionalismi näyttäytyy selkeästi: identiteetti on useiden tekijöiden summa, joita intersektionalismissa

tarkastellaan. Huomiota ei tule siis kiinnittää vain yhteen identiteetin osaan, vaan tutkia osien risteytymiä. Mirjam kertoo elämästään lähtömaassaan seuraavasti:

Mirjam: Kuvailisin elämää Syyriassa näin: se on kuin kerrostalo, jossa jokaisessa asunnossa perheet elävät erilaista elämää. Yhdessä asunnossa perhe elää perinteisesti, jolloin naiselle ei anneta juurikaan vapauksia. Samassa talossa on asunto, jossa asuu opiskeleva ja työskentelevä nainen. [...] Suomessa lähtökohtaisesti ihmiset elävät samojen tapojen ja arvojen alla, kun taas Syyriassa nämä poikkeavat suuresti riippuen perheestä.

Nadya, Fatima ja Zahra kokevat selkeästi elämänsä muuttuneen Suomeen saapumisen jälkeen. Heidän kokemukset lähtömaassaan saattavat olla syynä siihen, miksi he kokevat muutokset suurempina, kuin Mirjam. Nadya muutti Suomeen sotaa käyvästä Irakista – sodan lisäksi myös naisten heikompi asema Irakissa voisi olla syy siihen, miksi Nadya kokee muutokset suurempina, kuin Mirjam. Nadya on saapunut Mirjamia paljon myöhemmin Suomeen, jolloin hänen on helpompaa hahmottaa eroja naisten asemassa lähtömaassaan ja Suomessa. Lisäksi hän on muuttanut Suomeen suoraan sotatantereelta, jolloin Suomen rauhallisuus ja turvallisuus korostuvat. Toisaalta Zahra saapui Suomeen ennen Mirjamia, mutta kokee silti elämänsä muuttuneen suuresti Suomeen muuttamisen jälkeen. Tämä voi johtua siitä, että kun Mirjam muutti Suomeen, hän oli vanhempi, kuin Zahra ja ehtinyt lähtömaassaan työskennellä ja siten mahdollisesti nauttia enemmän vapauksista, kun taas Zahra ei työskennellyt Libanonissa. Myös Fatiman tilanne poikkeaa huomattavasti Mirjamin tilanteesta. Fatima on saapunut Suomeen järjestetyn avioliiton kautta, kun taas Mirjam kertoo itse valinneensa puolison. Mielenkiintoista on, että molemmat naiset ovat kotoisin Syyriasta, mutta tästä huolimatta heidän kokemuksensa Syyriasta poikkeavat suuresti. Fatima kuvailee naisten asemaa Syyriassa kertomalla, että miehenä hänellä olisi paljon enemmän vapauksia, kun taas Mirjam korostaa sitä, että naisen asema riippuu perheestä ja kasvatuksesta.

Myös Aida ja Emira, jotka olivat haastattelujen aikana asuneet vasta muutaman kuukauden Suomessa, uskovat, että elämä naisena täällä olisi helpompaa kuin Turkissa. He ovat sitä mieltä, että heidän elämänsä tulee muuttumaan Suomessa positiivisempaan suuntaan. Turkista kertoessaan he korostavat negatiivisia piirteitä,

kuten sananvapauden ja fyysisen koskemattomuuden toteutumattomuutta. Naiset ovat paenneet lähtömaansa konflikteja kuten Nadyakin ja siitä syystä korostavat Suomen turvallisuutta. Mirjam on muuttanut Suomeen perhesyiden seurauksena, sillä hänen aviomiehensä asui täällä entuudestaan. Hän ei ole paennut sotaa kuten Aida, Emira ja Nadya, joka voi olla syynä siihen, miksi hän ei koe suurta muutosta elämässään Suomessa. Vaikka Fatima ei oman kertomuksensa mukaan ole myöskään paennut sotaa saapuessaan tänne, hän kuitenkin korostaa Suomessa vallitsevaa sukupuolten tasa-arvoa, joka ei hänen mukaansa toteudu Syyriassa. Myöskään Zahra ei muuttanut Suomeen paetakseen sotaa, mutta painottaa myös Fatiman tavoin sukupuolten välistä tasa-arvoa.

4.3 Elämä naisena Suomessa

Keskustelimme osallistujien kanssa siitä, millaisena he kokevat elämän naisen näkökulmasta Suomessa. Haastatteluissa nousee esille oikeudet, vapaus ja turvallisuus sekä Suomen tarjoamat mahdollisuudet. Esille nousseet teemat olivat siis samankaltaisia, kuin edellisessä analyysiluvussa, ja jälleen naiset vertailivat elämäänsä lähtömaassa elämäänsä Suomessa. Myös sotaa lähtömaassa käsiteltiin jonkin verran. Keskustelimme osallistujien kanssa myös siitä, mitkä asiat Suomessa yllättivät heidät saapumisensa jälkeen.

Oikeudet ja vapaudet sekä turvallisuus ovat sellaisia teemoja, jotka nousevat esille lähes jokaisen naisen kerronnassa. Fatima toteaa yksinkertaisesti naisten olevan Suomessa vapaampia, kuin Syyriassa ja myös Nadya korostaa lähtömaansa ja Suomen eroa naisen aseman näkökulmasta:

Nadya: Ero on aivan valtava. Täällä nainen saa kaikki oikeudet, mitkä hänelle kuuluu. Kun minä tulin Suomeen, tykkäsin heti asua täällä. Lait ja turvallisuus ja se, miten täällä on lapsilla ja naisilla oikeuksia. Se, miten suomalaiset kohtelevat muita ihmisiä ja eläimiä. Tulen tästä onnelliseksi.

Zahran kerronta on yhdemukainen Fatiman ja Nadyan kerronnan kanssa, sillä hänkin painottaa oikeuksia ja turvallisuutta ja toteaa, että ”suomalainen yhteisö on hyvä naiselle, täällä on helpompaa elää, kuin missään arabimaassa”.

Aidan ja Emiran kerronta elämästään naisena Suomessa poikkeaa muiden haastateltavien kerronnasta. Ensinnäkin, Aida ja Emira olivat haastattelun aikana asuneet Suomessa vain muutamia kuukausia, kun taas muut naiset ovat asuneet täällä vähintään kymmenen vuotta. Toiseksi, poiketen muista naisista, Aida ja Emira saapuivat Suomeen pakolaisina, joten elämä täällä voi olla suurimmaksi osaksi pakolaisstatuksen käsittelyä, kuten Aidan kerronnasta ilmenee:

Aida: So sometimes in the camp, I am thinking, "I am a in the refugee camp... I am a refugee". Even the word "refugee", it is very interesting to me to use. Because, you know, it is not about the money. We don't have any problem about the money. [...] . My family doesn't let me be a refugee, but I must do this. Then I think that, how it will be being a refugee woman, alone. I am alone.

Aida ja Emira kertovat, että heidän elämänsä Suomessa on pitkälti normaalia pakolaisen arkea vastaanottokeskuksessa. Saapumisensa jälkeen heillä oli vaikeuksia sopeutua vastaanottokeskukseen ja pakolaiselämään, mutta kertovat yhä totuttelevansa. Haastatteluhetkellä naiset opiskelivat suomen kieltä viisi kertaa viikossa.

Fatima, Nadya ja Zahra painottavat kertomuksissaan vapautta, turvallisuutta ja oikeuksia, kun taas Mirjam ei tuonut näitä teemoja esille. Hänen haastattelunsa poiki selkeästi erilaista aineistoa, kuin muiden naisten, kun keskustelimme hänen elämästään Suomessa. Mirjam kertoo, ettei hänen elämänsä henkilökohtaisesti juurikaan muuttunut Suomeen saapumisen jälkeen. Hän on ainoa osallistuja, joka ei ole sanojensa mukaan kokenut suuria muutoksia muuttaessaan Syyriasta Suomeen. Hän kertoo kuitenkin olevansa kiitollinen siitä, että asuu Suomessa:

Mirjam: Suomi merkitsee minulle paljon. Ei saa unohtaa sitäkään, että Suomi oli suureksi avuksi Syyrian sodan syttymisen jälkeen. Olen kiitollinen jumalalle siitä, että asun Suomessa enkä sodan runtelemassa maassa.

Mirjamin kertomusten eroavaisuus suhteessa muiden naisten kertomuksiin nousi kaikkein selkeimmin ilmi, kun keskustelin naisten kanssa siitä, mistä asioista he yllättyivät Suomeen saapumisen jälkeen. Nadyan, Fatiman ja Zahran kertomuksissa

ilmenee, että he yllättyivät lähinnä positiivisella tavalla asioista Suomessa. Esimerkiksi Nadya kertoo seuraavasti:

Nadya: Kun tulin Suomeen, yllätyin positiivisesti siitä, miten hyvin asiat on täällä järjestetty. Kun tulin tänne ja kävin kielikursseilla ensimmäiset kolme kuukautta, huomasin, että kaikki on täällä niin helppoa, niin helppoa. Kaikki on tehty täällä asuville niin helpoksi ja yksinkertaiseksi. Tämä on kuin toinen maailma. Täällä on rauhallista.

Erityisesti Fatima ja Nadya kertovat Suomesta erittäin positiivisella tavalla. Kerrontaan on saattanut vaikuttaa roolini tutkijana, jolloin naiset ovat mahdollisesti kertoneet asiat sellaisella tavalla, jonka he uskovat olevan sosiaalisesti hyväksytty. Nadyan kerronnassa korostuu useasti onnellisuus ja myönteiset tekijät Suomessa. Voi olla, että hän kertoo asioita, joita hän on kuullut muissa yhteyksissä, eli niin sanotusti opittuja asioita.

Mirjam nostaa kerronnassa esilleen negatiivisia asioita, joista hän yllätyi Suomeen saapumisen jälkeen:

Mirjam: Olen kuullut sellaistaikin, että joissain ammateissa Suomessa nainen saa vähemmän palkkaa, kuin mies, vaikka kyseessä olisi sama työ. Syyriassa ei ole tällaista – kaikille maksetaan samasta työstä samaa palkkaa sukupuoleen katsomatta. Tämä hämmensi minua, mielestäni tämä on kyseenalaistettava asia etenkin Suomen kontekstissa.

Mirjam kuljettaa kerronnassaan useasti Syyriaa, hänen lähtömaataan, kertoessaan Suomesta ja elämästään maahanmuuttajana. Syyriasta hän kertoo selkeästi positiivisemmalla tavalla, kuin Suomesta. Diasporisassa elävät yksilöt usein muistelevat lähtömaataan positiivisella tavalla, kun he kokevat olevansa tyytymättömiä asuinmaansa tilanteeseen. Kertomukset lähtömaasta saattavat muuttua kritiikittömiksi ja nostalgisiksi, jolloin lähtömaan realiteetit saattavat unohtua. Joissain tilanteissa yksilö saattaa muistella lähtömaataan ideaalina asuinpaikkana, jolla ei kuitenkaan ole mitään tekemistä maan nykyisen tilanteen kanssa. Joskus diasporiset yksilöt saattavat olettaa, ettei lähtömaassa ole asiat muuttuneet lainkaan heidän lähtönsä jälkeen. (Hua 2005: 196.)

Mirjamin käsitys siitä, että Suomessa maksetaan joissain ammateissa naisille vähemmän palkkaa, kuin miehille, ei täysin pidä paikkaansa. Palkkakysymys ja negatiivinen kerronta lieenee Mirjamin keino konkretisoida sitä, kuinka tasa-arvo ei aina Suomessa toteudu. Hän tukee väitettään vertailemalla sitä Syyriaan, jossa hänen mukaansa tasa-arvo toteutuu palkanmaksussa sukupuolten välillä. Mirjamin kokemukset Suomessa elämisenä naisena eivät ole positiivissävytteisiä, kuten muilla osallistujilla. Hän ei kertonut yllättyneensä positiivisesti juuri mistään Suomeen saapumisensa jälkeen, toisin kuin Nadya ja Fatima sekä Zahra, jotka kertoivat yllättyneensä myönteisesti Suomesta. Ero naisten näkemyksissä voi johtua esimerkiksi siitä, että Mirjam on Nadyaa ja Fatimaa vanhempi ja asunut Suomessa heitä huomattavasti kauemmin. Koska Mirjam on asunut täällä jo 1990-luvun alusta, hänen on ehkä hieman haastavampaa hahmottaa nykyisiä eroja Syyrian ja Suomen välillä. 1990-luvun Suomi oli myös erilainen kuin silloin, kun Nadya ja Fatima saapuivat 2000-luvun aikana. Ajankohta ei voi kuitenkaan olla ainoa peruste Mirjamin eriäville näkemyksille, sillä Zahra saapui Suomeen aiemmin, kuin Mirjam, ja hän korostaa kerronnassaan positiivisia asioita Suomesta. Mirjamin ja Zahran välillä on kuitenkin yksi huomattava ero, yhteiskuntaluokka. Mirjamin ilmeisen ylemmän keskiluokan asema Syyriassa voi vaikuttaa siihen, ettei hän koe elämänsä juuri muuttuneen Suomeen saapumisen jälkeen.

4.4 Maahanmuutto osana naisten identiteettiä

Integroitumiseen vaikuttavat useat eri tekijät, joista sukupuoli on yksi. Useat tutkimukset osoittavat, että naiset ovat riskialttiimmassa asemassa kuin miehet. (Martikainen & Tillikainen 2007: 24.) Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset naiset kokevat monenlaista syrjintää. Euroopan unionin vuonna 2017 julkaistun vähemmistöjä ja syrjintää koskevan kyselytutkimuksen mukaan Suomi on yksi Euroopan syrjivimmistä maista. Syrjintää harjoittavat niin yksityishenkilöt kuin viranomaisetkin. Esimerkiksi työelämään liittyvissä asioissa viranomaiset ohjaavat maahanmuuttajanaisia automaattisesti hoiva-alalle ottamatta huomioon heidän toiveitaan tai kykyjään. (Tolkki 2019.) Tässä luvussa tarkastelen naisten kokemuksia ja käsityksiä maahanmuuttajana olemisesta Suomessa sekä heidän siteitään lähtömaahansa. Kysyin osallistujilta, miten heidän mielestään maahanmuuttajanaisista uutisoidaan ja minkälainen maahanmuuttajanaisten asema on Suomessa.

Keskusteluissa nousee esille muun muassa maahanmuuttajanaisten kokema ikävä, yksinäisyys ja väkivalta sekä rasismi. Fatima kertoo kokemuksistaan rasismista seuraavasti:

Fatima: Monet suomalaiset eivät suostu vuokraamaan asuntoa maahanmuuttajille. Eräskin vuokranantaja kysyi tutultani, joka oli vuokraamassa, että mikä hänen uskontonsa on. Rasistista, ei haluta muslimeja samaan taloon, ettei tulisi ongelmia. [...] Jos puhutaan yhdenvertaisuudesta niin tässä se ei kyllä toteudu.

Fatiman kerronnasta ilmenee, että maahanmuuttajat saattavat kokea syrjintää maahanmuuttajastatuksensa lisäksi myös uskontonsa vuoksi. Maahanmuuttajien luokittelussa tulisi ottaa huomioon, että maahanmuuttajan identiteetti koostuu muustakin, kuin maahanmuutosta: identiteetti koostuu myös esimerkiksi sukupuolesta, etnisyydestä ja yhteiskuntaluokasta sekä uskonnosta. (Robertson 2018: 225.)

Nadya nostaa esille kerronnassaan yksinäisyyden ja ikävän tunteen, joita useat maahanmuuttajat käyvät läpi:

Nadya: Mitä olen ymmärtänyt julkisesta keskustelusta, siellä puhutaan paljon maahanmuuttajanaisten vaikeuksista löytää ystäviä ja siksi he kokevat itsensä yksinäisiksi. Tämä on aivan totta. Myöskin se on vaikeaa, kun joutuu jättämään kotimaan ja useassa tapauksessa oman perheen sinne. Tunnen itsekin olevani yksinäinen täällä, koska perheeni on Irakissa. Maahanmuuttajan tulisi siksi integroitua tänne, saada elämästä kiinni välimatkasta ja yksinäisyydestä huolimatta.

Useat tutkimukset osoittavat, että maahanmuuttajanaisten on vaikea tutustua suomalaisiin uudessa kotimaassa, jolloin integroituminen saattaa olla heille vaikeaa. Tutkimuksissa keskeinen havainto on ollut myös maahanmuuttajanaisten yksinäisyys, ja etenkin kotona lapsiaan hoitavat maahanmuuttajanaiset kaipaavat yhteyttä toisiin vanhempiin. Yksinäisyys saattaa olla hyvinkin iso ongelma etenkin maahanmuuttajanaيسille, joilla kielitaito on esteenä. (Seeskorpi 2019.) Nadya kertoo kokevansa olevan yksinäinen myös siksi, ettei hän osaa tarpeeksi suomen kieltä, jotta voisi tutustua uusiin ihmisiin.

Maahanmuuttajanaisten kokema yksinäisyys ja ikävä on tullut esille useissa integroitumista käsittelevissä tutkimuksissa. Jonix Owinon ja Christina D. Weberin tutkimus (2020) pakolaisnaisten integroitumisesta Yhdysvaltoihin osoittaa, että yksinäisyys ja ikävä ovat yleisiä tuntemuksia maahanmuuttajanaisten parissa. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista naisista kokee yksinäisyydentunnetta ja surua. He kertoivat, kuinka vaikeaa on löytää uusia ystäviä asuinmaassaan. Yksinäisyyttä koettiin muun muassa siksi, ettei perhe asu samassa maassa. (Owino & Weber 2020: 75)

Ikävä ja yksinäisyys korostuvat etenkin Fatiman, Zahran ja Nadyan kertomuksissa. Mielenkiintoista on, että Zahra liittää ikävän ja yksinäisyyden muita selkeimmin nimenomaan maahanmuuttajanaisiin:

Zahra: Nainen jää aina kaipaamaan perhettään, koska perhe on hänestä kaukana. Naisella on aina vahva tunneside kotimaahansa. Miehet ovat luonteeltaan hieman vahvempia, kuin naiset, joten he kestävät enemmän.

Zahra kuvailee perheen kaipaamasta arabian kielen sanalla الغربة (*al ghurba*). Helena Lindholm Schulzin ja Juliane Hammerin tutkimus (2003) palestiinalaisesta diasporasta osoittaa, että tutkimukseen osallistuneet palestiinalaiset käyttivät arabian kielen sanaa *al ghurba*, jolla tarkoitetaan vieraantumista kodista ja kuulumisen tunteesta. (Schulz & Hammer 2003: 16)

Mirjam lähestyy teemaa uutisoinnin kautta. Mirjamin mukaan maahanmuuttajanaisista tehdään usein mediassa kulttuuriensa uhreja. Hän korostaa median puolueellisuutta ja osuutta maahanmuuttajanaisten maineen muodostamisessa:

Mirjam: Maahanmuuttajanaisista tehdään uhreja heidän tahtomattaan. Esimerkiksi monet puhuvat, että maahanmuuttajanainen ei saa vapauksia, mies ei anna hänelle vapauksia tai edes sananvapautta. Tämä ei ole totta. [...] Islamissa naisille on annettu oikeuksia ja velvollisuuksia sekä rangaistukset, jotka ovat samat kuin miehillä. [...] Kyseessä on yksittäistapaukset, jotka pätevät kaikkiin kulttuureihin ja valtioihin. Ei vain meillä. Tälläkin hetkellä on suomalaisiakin naisia, jotka kokevat samoja asioita.

Mirjamin mukaan uhrinäkökulman esiintyminen mediassa koskee nimenomaan muslimimaahanmuuttajanaisia. Hän haluaa muslimimaahanmuuttajanaisena kertoa omaa tarinaansa siitä, kuinka hänen kohdallaan ja monen hänen tuntemansa maahanmuuttajanaisen kohdalla uhrinäkökulma ei pidä paikkaansa. Mediassa uutisoidaan usein maahanmuuttajanaisista, mutta erityisesti muslimimaahanmuuttajanaisista on uutisoitu paljon. Julkinen keskustelu ja media ovat usein korostaneet muslimimaahanmuuttajanaisia patriarkaalikulttuurin uhreina. (Ozyurt 2013: 1623.)

Zahra nostaa esille kerronnassaan ikävän ja yksinäisyyden lisäksi myös maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan väkivallan. Hän kertoo olevansa työnsä puolesta usein tekemisissä maahanmuuttajanaisten kanssa. Hän kokee, että suurimpia ongelmia ovat naisten kokema väkivalta Suomessa. Zahran mukaan maahanmuuttajanaiset alkavat olla yhä tietoisimpia oikeuksistaan Suomessa, jolloin he usein lähtevät väkivaltaisista suhteista:

Zahra: Nainen tietää, että täällä hänellä on oikeus soittaa poliisille jopa yhdestä väärästä sanasta ja he tulevat heti ovelle. Moni menee turvakotiin, koska ei enää kestä henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Nyt he tietävät, että yksikin väärä sana mieheltä ja heidän ei tarvitse kestää. Nämä uudet naiset, ei heillä ole ongelmia. He ovat ymmärtäneet oikeutensa, heille opetetaan niistä, on kriisipuhelinta ja kaikkea. Nainen on nyt täällä vahva, hän ei pelkää mitään.

YLE uutisoi vuoden 2019 alussa maahanmuuttajanaisiin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta, jota he kokevat 2-3 kertaa enemmän kuin valtaväestön naiset. Väkivallan tekijöistä selvästi suurin osa oli maahanmuuttajataustaisia miehiä. Uutisen mukaan suurin osa naisista ei osaa ajatella itseään uhreina, vaan he kokevat seksuaalisen väkivallan tavalliseksi osaksi perhe-elämää. He hakeutuvat avun piiriin vasta, kun on tapahtunut jotakin äärimmäisen vakavaa, tai kun jokin ulkopuolinen taho on puuttunut asiaan. Suuri osa maahanmuuttajanaisista, jotka ovat väkivallan uhreja, eivät tiedä oikeuksistaan Suomessa. Kun nainen saa tietää oikeutensa, hän usein jättää miehen. (Heikel 2019.)

Osallistuvan havainnointini aikana keskustelin koulutukseen osallistuneiden naisten kanssa siitä, minkälaista naismaahanmuuttajana eläminen Suomessa on heidän näkemyksiensä mukaan. Aida kertoo arvostavansa sitä, että Suomessa pystytään käymään vapaata keskustelua erimielisyyksistä huolimatta. Nigerianlaiset naiset kertovat, että naisia ei juuri näy työelämässä Nigeriassa, vaan valta on miehillä ja miehet johtavat maata. He kuvailevat naisena elämistä Nigeriassa vaikeaksi ja välillä tukahduttavaksi, sillä naisia suojellaan niin paljon, että he menettävät vapauksiaan. Kaikki osallistujat kokivat, että Suomessa on paljon helpompaa olla nainen, sillä naisilla on täällä täysin samat mahdollisuudet ja oikeudet, kuin miehilläkin.

Kaikki osallistujat kokevat, ettei maahanmuuttajanaisten asema Suomessa ole ongelmaton. He painottavat mediassa uutisointia sekä rasismia ja yksinäisyyttä, jota maahanmuuttajanaiset kokevat. Mielenkiintoista on, että osallistujista vain Mirjam nostaa esille uskonnon aspektin kertoen, ettei muslimimaahanmuuttajanaisten epätasavertainen asema liity millään tavalla uskontoon. Mirjam nosti uskontoa huomattavasti enemmän esille, kuin muut osallistujat.

4.5 Tulevaisuus Suomessa

Muistot, sekä henkilökohtaiset että yhteiset, muodostavat viitekehyksen, jonka sisällä tulkitsemme menneisyyttämme ja nykykokemuksiamme ja suunnittelemme tulevaisuuttamme. Maahanmuuttajien käsitykset ja unelmat kodista ja kuulumisesta koostuvat muistoista aikaisemmista kodista ja käsityksestä siitä, ”mistä he ovat tulleet”. (Stock 2010: 24.) Tässä luvussa käsittelen osallistujien tulevaisuusnäkymiä Suomessa. Tulevaisuudensuunnitelmista keskusteltaessa kysyin osallistujilta, pitävätkö he kotimaanaan Suomea vai lähtömaataan vai kenties molempia. Käsitys kotimaasta on yksi tehokkaimmista symboleista diasporisille yksilöille (Schulz & Hammer 2003: 16). Kaikki osallistujat uskovat löytäneensä loppuelämän kodin Suomesta. Haastatteluissa esille nousee esimerkiksi työskentely ja opiskeleminen sekä perheen perustaminen Suomessa. Osallistujat, joilla on jo entuudestaan lapsia, kertovat tulevaisuuden suunnitelmien liittyvän esimerkiksi lasten kasvatukseen Suomessa.

Fatima kertoo, että hän on muuttanut Suomeen saapumisen jälkeen ja vaikka hän itse avioitui järjestetyn avioliiton kautta, hän aikoo antaa lapsilleen mahdollisuuden valita kumppaninsa. Myös Nadyan kerronnassa tulevaisuudesta korostuu lapsien rooli:

Nadya: Toivon, että he kouluttautuvat. Että tyttärestäni tulisi lääkäri ja pojastani asianajaja. Suomalainen koulutus on paras maailmalla. Toivoisin, että lapseni hyödyntäisivät sitä ja saisivat hyvät tutkinnot ja jäisivät asumaan tänne.

Kysyin Nadyalta, onko hänellä sellaisia tulevaisuuden haaveita, jotka liittyvät häneen itseensä: mitä hän haluaisi tulevaisuudessa tehdä. Hän kertoo haluavansa olla opettaja. Nadya opiskeli Irakissa kemian opettajaksi ja on pohtinut kemian opettamista täällä. ”Minulle riittäisi esimerkiksi edes opettajan avustajan pesti”, hän sanoo ja korostaa, kuinka vaikeaa kemian opiskelu Suomessa varmasti on. Nadyan tulevaisuudensuunnitelmissa korostuvat oma ja lasten kouluttautuminen sekä työnteke. Työn ja koulutuksen korostaminen tulevaisuudensuunnitelmissa johtuu mahdollisesti Nadyan korkeakoulutaustasta.

Koulutus ilmenee myöskin Aidan ja Emiran kerronnassa. Emira kertoo olevansa kiinnostunut jatkamaan yliopisto-opintojaan sen jälkeen, kun on ensin opetellut suomen kielen. Hän kertoo olevansa kiinnostunut etenkin psykologian opiskelusta:

Emira: You know, people's life in different countries... You are living a different life, but the same things are happening to all people. Our emotional feelings are the same. [...] I am still looking for these topics to study and looking at who I am, what is happening in the world. Lots of questions are coming to my mind. I am questioning all the things.

Aida kertoo olevansa kiinnostunut jatkamaan opintojaan median ja journalismin parissa. Hän ei tiedä, kuinka opiskelu käytännössä toteutuu pakolaisen kohdalla Suomessa, mutta kertoo aikovansa ottaa siitä selvää, sillä koulutus on hänelle. Koulutuksen lisäksi keskustelimme perheen perustamisen mahdollisuudesta. Naiset kertovat, etteivät voisi kuvitella perustavansa perhettä Turkissa, kun taas Suomessa he kokevat sen olevan mahdollista:

Aida: Yeah, yeah. Because I see here that people are very careful about their kids. Also, the government takes care of the kids so much. Children should feel free, should think free. And now, I think there are lots of right for children in Finland.

Mirjam kertoo hänen tulevaisuudensuunnitelmiansa koskevan lähinnä eläkepäiviä. Mielenkiintoista on se, että Mirjam mainitsee olevansa oikeutettu eläkkeeseen yhtä paljon, kuin suomalaisetkin:

Mirjam: Olen ollut täällä vuodesta 1995 vakituksessa työsuhteessa. Olen elänyt elämäni kuten kuka tahansa suomalainen. Kuten kuka tahansa suomalainen, olen tehnyt vakituista työtä, maksan veroja. Tulevaisuudessa odotan eläkettä – olen tehnyt paljon töitä, joista voin toivottavasti nauttia eläkepäivillä.

Aidan, Emiran ja Nadyan tulevaisuudensuunnitelmat koskevat enimmäkseen opintojen jatkamista Suomessa. Tämä johtune siitä, että heillä kaikilla on lähtömaissaan suoritettu korkeakoulututkinto, kun taas Mirjamilla ja Fatimalla ei ole. Zahra kertoo tulevaisuudensuunnitelmiansa koskevan lähinnä työntekoa. Nadyan tulevaisuudensuunnitelmiin kuuluu myös lasten koulutus ja myös Fatima mainitsee lapsensa tulevaisuudensuunnitelmissaan.

Tulevaisuudensuunnitelmista keskustelutamme kysyin naisilta, minkä he käsittävät kotimaakseen: Suomen vai lähtömaan vai kenties molemmat. Diasporaan kuuluvien ryhmien tutkimuksessa kodin käsitteeseen viitataan erilaisissa, joskus ristiriitaisissa tilanteissa. Kaksi yleistä tutkimusaihetta ovat maahanmuuttajien suhde lähtömaahan ja heidän käsityksensä kotimaasta. Ensimmäisessä tutkimusaiheessa korostetaan transnationaalisia siteitä, maahanmuuttoa ja toivoa lähtömaahan palaamisesta. Toisessa tutkimusaiheessa tutkitaan sitä, kuinka uusi asuinmaa muodostuu maahanmuuttajalle kotimaaksi. Maahanmuuttajalla voi siis olla kaksijakoinen käsitys kotimaastaan – toisaalta kotimaana pidetään lähtömaata, johon ylläpidetään siteitä, ja toisaalta asuinmaa saatetaan kokea kotimaana. (Stock 2010: 25.) Naisten käsitykset kotimaasta vaihtelevat jonkin verran. Osallistujista kaikkein selkeimmin Suomea kotimaanaan käsittävä on Mirjam:

Mirjam: Totta puhuen, kun käyn ulkomailla, tunnen, että kotini on täällä. Ikävöin kotiani. Suomi on minun kotimaani. Minä olen asunut täällä 27 vuotta, kasvoin täällä, puhun suomea, ystäväni ovat täällä ja työskentelen suomalaisten kanssa. [...] Tietysti Suomi on kotimaani.

Mirjamin käsitys kotimaasta on yllättävä, kun ottaa huomioon, että hän korostaa kerronnassaan Suomesta huomattavasti enemmän negatiivisia piirteitä, kuin muut osallistujat. Vastaavasti hänen kerrontansa lähtömaastaan on merkittävästi positiivisempaa, kuin muilla osallistujilla. Nadya ja Fatima kertovat kokevansa lähtömaansa kotimaakseen. Fatiman kertoman mukaan hän pitää Syyriää kotimaanaan, sillä hän on kasvanut ja kouluttautunut siellä. Hän kertoo pitävänsä Suomessa asumisesta, vaikkei koekaan olevan täysin suomalainen. Nadyan käsitys kotimaasta on samanlainen, kuin Fatiman, sillä hän perustelee käsitystään kotimaasta sillä, että hänen juurensa ovat Irakissa eli lähtömaassa:

Nadya: Irak on minun kotimaani. Irakissa ovat minun juureni. Rukoilen jumalaa, että Irakista tulee joskus turvallinen maa asua. [...] Irak on kotimaani ja käyn siellä vierailuilla, mutta palaan aina tänne.

Zahra ei osaa kertoa, pitääkö hän kotimaanaan Suomea vai Libanonian. Hän tuntee kuuluvansa kumpaankin maahan – kaskijakoinen tunne onkin yleinen diasporiassa elävien ihmisten keskuudessa. Kotimaakäsityksissä törmätään usein diasporan paradoksiin, jolla tarkoitetaan liikkuvuutta usean kotimaan välillä, kuuluvuuden tunnetta sekä lähtö- että asuinmaassa. Käsitys kodista on erittäin kontekstuaalinen ja kaksijakoinen – sillä viitataan useisiin paikkoihin ja tiloihin menneisyydessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa monin eri tavoin. Koti voi olla muistoissa, elettyinä, tai kaipauksen kohteena. Käsitykset kodista ovat liukuvia ja ne saattavat muuttua ajan ja paikan muuttuessa. Sen sijaan, että koti käsitetään yhtenä tiettyinä paikkana, diasporiset yksilöt kokevat kuulumista useisiin fyysisiin ja symbolisiin paikkoihin. (Stock 2010: 26–27.)

Aida kertoo, että ei voi pitää Suomea kotimaanaan nyt, kun hän on pakolainen. Hän selittää tilanteensa olevan monimutkainen pakolaisstatuksen vuoksi:

Aida: So now I am feeling very different emotions, emotional feelings. Maybe after some time, we will feel like Finland is our home country. [...] It is very hard for me to continue my life in Turkey. Of course, I miss my home, I miss my animals, I miss my pets. I have dogs, cats. I miss them too much. But now I can't go back. Maybe I should stay here.

Osallistujien tulevaisuudensuunnitelmissa korostuvat koulutus ja työnteko sekä lapsia koskevat suunnitelmat. Kaikki osallistujat pitävät Suomea loppuelämän kotinaan, poikkeuksena Aida ja Emira, joiden Suomessa asumisen jatko on epävarmaa turvapaikanhakijastatuksen vuoksi. Vaikka suurin osa suhtautuu Suomeen loppuelämän kotina, he pitävät kotimaanaan lähtömaataan tai eivät osaa kertoa, kumpi heille on kotimaa.

5 Integraatio naisten kertomuksissa

Tässä analyysiluvussa tarkastelen osallistujien näkemyksiä integraatiosta ja heidän kertomuksiaan kotoutumisprosessista Suomessa. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen osallistujien omia kokemuksia kotoutumisprosessistaan. Näihin kokemuksiin liittyy muun muassa asioiminen viranomaisissa ja hallinnollinen sekä henkilökohtainen kotoutumisprosessi. Toisessa alaluvussa tarkastelen osallistujien näkemyksiä siitä, mitä integroitumiselta heidän mielestään vaaditaan. Samalla tarkastelen myös osallistujien mielipiteitä kansalaisuuden merkitystä integroitumisessa. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen niitä piirteitä, joita osallistujat liittivät integroitumiseen. Tarkentavia kysymyksiä ovat esimerkiksi seuraavat: mitkä tekijät ovat merkittäviä kotoutumisen kannalta, minkälainen yksilö on hyvin integroitunut ja minkälainen ei. Neljännessä alaluvussa selvitän sukupuolen merkityksiä integraatioprosessissa: onko maahanmuuttajanaisen helpompaa vai vaikeampaa kotoutua, kuin maahanmuuttajamiehen?

5.1 Oma kotoutumisprosessi

Hallinnollisella kotoutumis- eli integroitumisprosessilla tarkoitetaan prosessia, joka koostuu useista eri vaiheista. Merkittävä vaihe kotoutumisprosessissa on kotoutumissuunnitelman laatiminen, joka laaditaan yhdessä maahanmuuttajan kanssa paikallisessa viranomaisessa. Kyseessä on suunnitelma, joka sisältää niitä toimenpiteitä, jotka koskevat esimerkiksi suomen kielen opetusta, perus-, jatko- ja ammatillisia opintoja, työnhakua ja vapaa-ajan toimintaa. Maahanmuuttajalla on velvollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen ja niihin toimenpiteisiin, jotka on suunnitelmassa sovittu. (Vuori 2012: 259.) Pyysin naisia kertomaan omasta hallinnollisesta kotoutumisprosessistaan: mitä se sisälsi, milloin se alkoi ja kokevatko he kotouttamistoimien olleen hyödyllisiä integroitumisessa. Ensisijaista tutkimuksessani on kuitenkin selvittää naisten henkilökohtaisia näkemyksiä kotoutumisprosessista: mitä tekijöitä he nostavat esille yksilön integroitumisessa ja onko integroituminen hyvä asia.

Arabiaa puhuvat osallistujat käyttävät useita toisistaan poikkeavia käsitteitä kuvaillessaan omaa integroitumista Suomeen. Erilaisten termien käyttö voi johtua eroavaisuuksista arabian kielen murteessa ja siitä, minkälaiseksi yksilö kokee oman

integroitumisen ja miten hän sitä määrittelee. Analysoin naisten käyttämiä arabian kielen käsitteitä, joita he käyttävät puhuessaan integroitumisesta.

Kaikki osallistujat ovat käyneet läpi jonkinlaisen hallinnollisen kotoutumisprosessin, joka sisältää esimerkiksi kielikursseille osallistumista tai työntekoa, paitsi Zahra, joka ei omien sanojensa mukaan käynyt kielikursseilla tai tehnyt töitä saavuttuaan Suomeen. Osallistujista vain Fatimalle on tehty kolmen vuoden virallinen kotoutumissuunnitelma.

Fatiman hallinnollinen kotoutumisprosessi eteni niin, että hän alkoi lähes välittömästi saapumisensa jälkeen opiskelemaan suomen kieltä. Kolmannella viikolla saapumisen jälkeen hän kertoo menneensä ”työkkäriin”, jossa arvioitiin hänen tasonsa ja tehtiin alkukartoitus. Työvoimatoimistossa tutkittiin esimerkiksi latinalaisten aakkosten osaamista ja koulutuksen tasoa. Tämän jälkeen Fatima meni kahdelle kielikurssille, jotka molemmat olivat noin vuoden pituisia. Kielikurssien jälkeen hän meni työkokeiluun ja suoritti myöhemmin myynnin ammattitutkinnon. Tällä hetkellä Fatima työskentelee tulkkina. Kysyin Fatimalta, että puhuttiinko hänen saapumisensa aikoihin 2000-luvun alussa integraatiosta ja jos puhuttiin, mitä sillä hänen mielestään tarkoitettiin viranomaisten näkökulmasta:

Fatima: Kyllä, puhuttiin kotoutumissuunnitelmasta, se voi olla esimerkiksi kolme vuotta. Se on henkilökohtainen suunnitelma, esimerkiksi kielikurssit katsotaan, montako kurssia voi ottaa. He auttavat ja kannustavat, antavat työmarkkinatukea ja muita avustuksia. Kulukorvauksia ja sellaisia. He haluavat, että ihmiset kouluttautuvat ja menevät töihin.

Nadya kertoo kotoutumisprosessinsa olevan sellainen, että hän opiskeli suomen kieltä ensimmäiset kolme kuukautta tänne saapumisensa jälkeen, jolloin hän tuli raskaaksi. Raskauden vuoksi hän ei voinut jatkaa kielikursseilla käymistä. Hänelle ei ole tehty kotoutumissuunnitelmaa, eikä hän tiennyt miksi, kun kysyin, mistä syystä se oli jäänyt tekemättä hänen kohdallaan.

Mirjam kertoo myös menneensä lähes välittömästi Suomeen saapumisen jälkeen kouluun opiskelemaan suomen kieltä, jota hän opiskeli kolme vuotta. Tämän jälkeen

hän suoritti asioimistulkin ammattitutkinnon ja siirtyi työelämään. Suomeen muuttamisen jälkeistä aikaa hän kuvaa hektiseksi ja vapaa-ajattomaksi. Kun Mirjam saapui Suomeen 1990-luvun alussa, ei hänen mukaansa tehty kotoutumissuunnitelmia. Hän kertoo, että työvoimatoimisto järjesti tuohon aikaan paljon kielikursseja, mutta niihin ei ollut pakko osallistua. Kysyin Mirjamilta, että kokeeko hän hallinnollisen kotoutumisprosessinsa auttaneen integroitumisessa Suomeen:

Mirjam: Minä integroiduin Suomeen niin, että opiskelin, työskentelin ja ystäväystyyn suomalaisten kanssa, pidin heihin yhteyttä – minä opin heiltä paljon ja he oppivat minulta. Minulla on kuitenkin omia rajoja, joita en ylitä tapojen ja arvojen suhteen. Esimerkiksi, jos menen suomalaisten ystäväni kanssa juhlimaan, en juo alkoholia. [...] Minä en voi olla paastoamatta Ramadanina, vaikka suomalaiset ystävät painostaisivat juomaan ja syömään. Minä kunnioitan suomalaisia arvoja, joten odotan, että minunkin arvojani kunnioitetaan.

Mirjamin kerronnassa kiinnostavaa on hänen aktiivinen roolinsa kertojana: hän painottaa ”minää” useaan otteeseen kertoessaan integroitumisestaan. Mirjam näyttäytyy kerronnan kautta aloitteellisena ja toiminnallisena naisena – toisenlaisena, kuin musliminaisten usein oletetaan olevan. Hän ei kerro hallinnollisesta kotoutumisprosessista, vaan painottaa pikemminkin henkilökohtaista kotoutumistaivaltaan – hän piti yhteyttä suomalaisiin, oppi heiltä ja he oppivat häneltä. Mirjamin pidättäytyminen alkoholista johtuu uskonnollisista syistä. Kysyin häneltä, että kokeeko hän uskonnollisten tapojen ja rajoitusten hidastavan integroitumista Suomeen tai jopa estävän sen, johon hän vastasi kielteisesti. Hänen mukaansa ”integraatiossa on tärkeää ylläpitää omaa kulttuuria, omia tapoja, jotta suomalaisten kanssa asuminen olisi mielekästä”. Mielenkiintoista on, että kertoessaan integroitumisestaan Mirjam käyttää arabian kielen sanaa استوطن (*ta’watoun*), joka tarkoittaa suomeksi suoraan käännettynä ”kansalaistumista” eli ”suomalaiseksi tulemistä”. Myöhemmin hän käyttää samaa käsitettä kuvailemaan tilannetta, jossa maahanmuuttaja unohtaa oman kulttuurinsa ja muuttuu suomalaiseksi. Ensimmäisellä kerralla Mirjam käytti sanaa positiivisessa mielessä kertoessaan omasta integroitumisestaan Suomeen, mutta myöhemmin käsite tuli esille negatiivisessa

valossa, kun hän kertoo joidenkin maahanmuuttajien muuttuvan suomalaisiksi, joka hänen mielestään ei tarkoita integroitumista.

Zahra ei käynyt läpi minkäänlaista virallista kotoutumisprosessia, eikä hänelle tehty kotoutumissuunnitelmaa. Hän kertoo, ettei opiskellut kieltä tai käynyt töissä useaan vuoteen Suomeen muuttamisen jälkeen, sillä hän tuli lähes heti raskaaksi.

Zahra: Alussa omistin elämäni kodilleni ja lapsilleni. Ajattelin, että jos menisin kursseille tai töihin, en saisi tarpeeksi aikaa lasteni kanssa, vieraantuisin heistä. Lapset ovat minun ensimmäinen prioriteettini. Ja minun piti jäädä kotiin huolehtimaan, että he oppisivat arabiaa. Minulle oli tärkeää, että he oppivat meidän tapojamme ja arvojamme sekä uskontoa. Siksi minulle oli tärkeää opettaa heille äidinkieltään kotona.

Kysyin Zahralta, että kuinka hän itse opetteli suomen kieltä ollessaan lasten kanssa kotona, johon hän vastaa, että lastensa mentyä kouluun he opettivat hänelle hiukan suomen kieltä. Zahra ei mennyt kielikurssille vielä silloinkaan, kun hänen lapsensa olivat kouluiässä, vaan meni suoraan työkokeiluun kouluun, jossa hän oppi paljon lapsilta suomea. Zahran mukaan integroituminen oli hänen saapumisensa aikoihin paljon haastavampaa, kuin nykyään:

Zahra: Täällä ei ollut paljon ihmisiä, minulla ei ollut paljon ystäviä. Nyt tilanne on eri, ihmisiä on paljon. Alussa ei ollut paljon arabialaisia kauppoja, mutta nyt täällä kuulee joka paikassa arabiaa ja arabiaksi on tekstejä monissa paikoissa. Meidän sukupolvellamme oli paljon vaikeampaa. Nyt on netti, voit katsoa sieltä kaiken, esimerkiksi on kääntäjä. Ennen ei ollut, ennen oli vain sanakirja, jota jouduin selailemaan ainaki tunnin ennen kuin löysin sanan, jota etsin ja jota en loppujen lopuksi osannut edes lausua.

Zahran sanavalinta ”ihmisiä” saattaa viitata maahanmuuttajiin, joita ei hänen saapumisensa aikoihin ollut paljon Suomessa. Zahra kertoo myös, ettei hänellä ole paljon suomalaisia ystäviä, eikä hän koe tarvetta ystävystyä suomalaisten kanssa. Kerronta poikkeaa selkeästi muiden naisten kerronnasta, jossa naiset kertovat ystävystyneen suomalaisten kanssa tai halusta ystävystyä suomalaisten kanssa.

Maahanmuuttajanaiset usein kokevat, etteivät he tarvitse merkityksellisiä suhteita paikallisten kanssa. Ystävyyssuhteita ei solmita esimerkiksi erilaisten menneisyyksien ja kulttuurierojen takia, joiden vuoksi vuorovaikutus paikallisten kanssa koetaan haastavaksi. (Owino & Weber 2020: 74)

Aida ja Emira kertovat kotoutumisprosessiensa tapahtuvan suurimmaksi osaksi vastaanottokeskuksen kautta. Vastaanottokeskuksessa he täyttävät virallisia lomakkeita henkilökunnan kanssa ja saavat muutenkin apua vuorovaikutustilanteisiin heiltä. He kertovat haastattelussa hallinnollisesta kotoutumisprosessistaan, sillä haastattelun aikana he olivat asuneet Suomessa niin vähän aikaa, etteivät ole ehtineet juurikaan kokea henkilökohtaista kotoutumisprosessia.

Kysyin osallistujilta, kokevatko he integroituneensa Suomeen ja onko integraatio heidän mielestään hyvä asia.

Mirjam: Minusta tuntuu, että olen integroitunut, olen päässyt kiinni yhteisöön. Minulla on samat oikeudet ja velvollisuudet, kuin suomalaisilla. Mutta minä olen todistanut läsnäolon, se näkyy siinä, että minun erilaisuuttani kunnioitetaan. Minä en voi ottaa kaikkea suomalaisilta. Minulla on hyvä asema.

Ottamisella Mirjam tarkoittaa sitä, ettei hän voi omaksua kaikkia suomalaisia piirteitä ja tapoja. Tämän jälkeen Mirjam lisäsi suomeksi:

Mirjam: Koska he (suomalaiset) ovat hyväksyneet sen, että minulla on eri kulttuuri. He ovat hyväksyneet sen, se tarkoittaa sitä, että olen integroitunut oikein, eikä väärin.

Mirjam käytti arabian kielen sanaa الانكحلات (*alainkhillat*) kertoessaan päässeensä kiinni yhteisöön. Suoraan suomeksi käännettynä käsite tarkoittaa sekoittumista. Mirjam käyttää sanaa kuvaillessaan esimerkiksi sitä, kuinka hän käy suomalaisten kanssa samoissa paikoissa. Mirjamin käsitys integroitumisesta näyttäisi olevan kaksijakoinen: ihminen voi integroitua joko hyvin tai huonosti. Käsittelen seuraavassa alaluvussa tätä kahtiajakoa. Lisäksi Mirjamin näkemys integraatiosta on se, että suomalaisten täytyy

hyväksyä maahanmuuttaja ja hänen kulttuurinsa, jotta hän voisi integroitua Suomeen oikein.

Mirjamin lisäksi myös Fatima kokee olevansa integroitunut Suomeen. Kysyin häneltä, mistä hän tunnistaa olevansa integroitunut:

Fatima: Tunnen olevani integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan. Koska minulla on suomalaisia ystäviä, lapsen ovat suomalaisissa kouluissa. Minun oli pakko integroitua. Koska minulla on lapsia, minun oli pakko, jotta lapseni ottaisivat mallia. [...] Koska tulin tänne nuorena, integroiduin heti. Nyt minulla on suomalaisia ystäviä ja arabialaisia ystäviä.

Fatiman mukaan integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan on helpompaa, jos integroituva yksilö on nuori. Lisäksi sosiaaliset verkostot ja suomalaiset ystävät ovat Fatiman näkemyksen mukaan merkittäviä tekijöitä integroitumisprosessissa ja useampi osallistuja oli samaa mieltä. Kertoessaan integroitumisestaan Fatima käyttää arabian kielen sanaa تَأَقْلَم (ta'akloun), joka kääntyy suomeksi sopeutumisiksi. Kyseinen käsite vastaa kaikkein eniten naisten käyttämistä käsitteistä Suomen lain määrittelemää integroitumista. Fatima käyttää käsitettä myös kertoessaan sopeutumisestaan Suomen säähän. Myöskin Zahra käyttää arabian kielen käsitettä تَأَقْلَم (ta'akloun, sopeutuminen) kertoessaan integroitumisestaan Suomeen ja käyttää käsitettä myös kertoessaan sopeutumisestaan säähän.

Myös Nadya kokee olevansa integroitunut Suomeen, vaikkei hän omien sanojensa mukaan osakaan kieltä hyvin. Nadya käyttää arabian kielen termiä التَعَايُش (altaeayush) kertoessaan olevansa integroitunut Suomeen. Termi tarkoittaa suomeksi käännettynä rinnakkaiseloa, ja tässä kontekstissa sillä viitataan suomalaisten kanssa elämiseen ja elämäntyylin hyväksymiseen sekä siihen sopeutumiseen. Toisin kuin Mirjam, Fatima ja Zahra, jotka puhuvat samaa arabiankielen murretta, Nadyan murre on erilainen. Hänen käyttämänsä termi saattaa johtua siis erilaisesta arabiankielen murteesta. Hänen mukaansa integraatio on ehdottomasti hyvä asia, sillä se helpottaa elämää Suomessa. En kysynyt Aidalta ja Emiralta kokevatko he olevansa integroituneita, sillä he olivat

haastattelun aikana asuneet vasta muutaman kuukauden Suomessa. Kaikki osallistujat kokevat integraation olevan hyvä asia.

5.2 Mitä integroitumiselta vaaditaan?

Tässä alaluvussa käsittelen haastateltavien käsityksiä ”integraation mittareista” eli niistä tekijöistä, jotka edesauttavat integroitumista tai hidastavat sitä. Esille nousivat selkeästi kolme teemaa: kieli, työ ja koulutus. Keskustelimme osallistujien kanssa siitä, mitä integraatiolta vaaditaan, eli mitä yksilön täytyy tehdä integroituakseen. Kysyin esimerkiksi, että onko olemassa sellaisia ihmisryhmiä, joiden on haastavampaa integroitua ja mitä integraatiolla ylipäättään heidän näkemyksiensä mukaan tarkoitetaan. Keskustelimme myös Suomen kansalaisuudesta ja sen merkityksestä: kysyin, aikovatko osallistujat hakea kansalaisuutta ja jos heillä on jo kansalaisuus, pitävätkö he sitä merkittävänä tekijänä integroitumisen kannalta.

Kaikkein eniten osallistujat nostivat esille suomen kielen osaamisen. Kieli koetaan pohjaksi muille merkittävälle tekijöille integroitumisessa, kuten opiskelulle ja työnteolle. Fatima kertoo kielen olevan merkittävä tekijä pärjäämisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. Nadya puolestaan kertoo, että ”suomen kieltä pitää osata, jotta voi olla vuorovaikutuksessa suomalaisten kanssa. Pidän suomalaisista, heidän maastaan, joten toivon, että osaisin suomea paremmin”. Samalla hän kertoo, että kielen opiskelu on kuitenkin kotoutumisessa kaikkein haastavinta:

Nadya: Kieli on vaikeinta. Kieli on kuin portti kaikkeen ja jos ei osaa kieltä, portti ei aukea etkä pääse elämään täällä kunnolla.

Kielen merkitys nousee esille myös Aidan ja Emiran kerronnassa. He molemmat korostavat kielen merkitystä, sillä jos oppii kielen, on helpompi löytää työpaikka Suomesta. He siis kokevat, kuten Nadya ja Fatima, kielen olevan pohja muille merkittävälle tekijöille integroitumisessa:

Emira: Actually, if we learn Finnish very well, it will be much easier. Because we are living in Finland, and they are speaking Finnish, and the first language is Finnish. If we speak Finnish, it will be easy for us to find a job.

Aidan kertoo kuulleen, että Suomessa maahanmuuttajalta vaaditaan suomen kielen opettelua, jotta hän voisi integroitua:

Aida: Also, I heard that if you want to work in Finland, you should learn Finnish.

Mirjam painottaa integroitumisen yksilöllisyyttä. Hänen mukaansa henkilö määrittelee itse, mikä on hänen kotoutumiselleen tarpeellista, mutta kertoo kuitenkin kielen opetteluun olevan tärkeää:

Mirjam: Esimerkiksi joillekin koulutus saattaa olla tärkeä integroitumisen kannalta, kun taas toiselle sosiaalinen elämä. Mielestäni kotoutuminen tai integraatio tapahtuu ensinnäkin niin, että on otettu selvää yhteisö tavoista arvoista ja kielestä.

Zahran kertomuksessa korostuu opiskelu:

Zahra: Totta puhuakseni minua kaduttaa, etten alkanut heti alussa opiskelemaan mitään. [...] Pitää olla avoin ja vuorovaikutuksessa suomalaisten kanssa. [...] Meidän pitäisi tietää, minkälaisia suomalaiset ovat. Ottaa heiltä hyviä piirteitä ja asioita. Myös opiskelu on tärkeää. Esimerkiksi naiset, jotka saapuvat tänne, jos he eivät mene kursseille, elämä vaikeutuu tietysti. Minun mielestäni alusta asti pitäisi mennä kurssille. Täällä on paljon mahdollisuuksia.

Kieli nousee aineistoissa kaikkein selkeimmin esille ja sitä kuvaillaan pohjaksi muille integroitumisen kannalta merkittävälle tekijöille, kuten koulutukselle. Transnationalismia käsittelevissä tutkimuksissa on keskitytty usein kielen merkitykseen. Uuden kielen opettelu vaikuttaa yksilön identiteettiin, siihen, miten hän kertoo kokemuksistaan ja historiastaan. Kielen opettelu saattaa luoda myös yhteenkuuluvuuden tunnetta vastaanottavaan maahan ja luoda legitimizeettiä tietystä sosiaalisessa ryhmässä. (Duff 2015: 59–61.)

Integroitumisen tutkimuksessa on kritisoitu sitä, että alan tutkimus on liialti keskittynyt erilaisten integroitumista edistävien ilmiöiden mittaamiseen ja kuvailuun käsittelemättä integraatiodiskurssin retorista funktiota. Integroitumisen käsite ei voi

olla vain mitattava, vaan sen tulee myös olla kantaaottava ja samalla oikeuttaa ja kritisoida tiettyjä integraatiokäytänteitä. Erityisen tärkeää onkin tutkia maahanmuuttajien omia integraatiokäsityksiä, jotka usein pohjaavat eettisille pohdinnoille. (Heikkilä & Lyytinen 2019: 325.) Kaikki naiset ovat sitä mieltä, että kieli, työnteko ja opiskelu ovat tärkeitä tekijöitä integroitumisessa. Kerronnassa kuitenkin löytyy eroavaisuuksia, kun naiset määrittelevät omin sanoin integroitumista ja integraatiota.

Fatima tiivistää integroitumisen seuraavasti:

Fatima: Opettelemista, kouluttautumista ja opettelua elämään Suomessa. Jotta yksilö voisi elää Suomessa, hänen täytyy integroitua. Kun minä tulin tänne, olin halukas tekemään ja oppimaan, koska asun täällä pysyvästi. En tullut tänne väliaikaisesti.

Opiskelu tulee esille myös Nadyan integroitumisen määrittelyssä. Nadya kuvailee integroitumista Suomeen helpoksi prosessiksi, koska Suomessa kaikki asiat on tehty helpoksi. Kysyin häneltä, että voisiko hän mainita esimerkkejä siitä, mitä nämä helpot asiat ovat. Hän kertoo, että kaikilla on mahdollisuus Suomessa mennä töihin ja opiskella, kaikki on tehty avoimeksi ja helpoksi. Hän kuitenkin painottaa jälleen, että ”kieli on ensimmäinen asia. Se on tärkein”. Nadyan integroitumisen määritelmässä näkyvät selkeästi käytännön tekijät, kuten kieli, työt ja opiskelu. Fatiman kerronnassa taas korostuu sopeutumisen elementti: maahanmuuttajan tulee sopeutua suomalaiseen säähän, oikeusjärjestelmään ja yhteiskuntaelämään. Tästä syystä Fatima kokee integroitumisen siirtymisenä tutusta elämästä tuntemattomaan, johon kuuluu uuden elämäntyylin ja ympäristön hyväksyminen. Fatiman integroitumisen määritelmästä voi päätellä myös sen, että hänen näkemyksiensä mukaan integroituminen alkaa vasta silloin, kun yksilö on päättänyt lopullisesti jäädä uuteen kotimaahansa:

Fatima: Ehkä se auttoi kotoutumaan, että hyväksyin heti tuloni jälkeen, että Suomesta tulee loppuelämäni koti. Useat maahanmuuttajat saapuvat tänne pakolaisina, joten heidän on ehkä vaikeampi ajatella Suomea loppuelämän kotina. Minä saavuin tänne perhesyistä, en paennut mitään.

Mielestäni tämä on kotimaani, en voi lykätä elämäni myöhemmäksi. En voi sanoa, että haluan ostaa esimerkiksi astiasarjan, ja käyttää sitä vasta kun palaan Syyriaan. En voi. Minä olen täällä nyt, elämäni on täällä ja mukaudun asioihin niin, että asun täällä.

Kun keskustelin naisten kanssa integroitumisen määritelmästä, huomasin, että naiset toivat keskusteluun termejä, joita he vertailivat integroitumiseen. Esimerkiksi Mirjam ja Zahra määrittelevät integroitumista vertaamalla sitä muihin käsitteisiin:

Mirjam: Integroituminen ei tarkoita kansalaistumista tai sitä, että minusta tulee suomalainen. Suomalaiset eivät ole samanlaisia keskenään, suomalaisuuden ajatus ei ole yksiselitteinen asia. Integroituminen ei myöskään tarkoita sitä, että sulaudun suomalaisten joukkoon.

Mirjam määrittelee integroitumista vertailemalla sitä ”kansalaistumiseen” (استيطان, ta’watoun) ja ”suomalaiseksi tulemisen” eli assimilaatioon اندماج (aindimaj). Mielenkiintoista on, että Mirjamin mukaan integroituminen ei tarkoita kansalaistumista tai ”suomalaiseksi tulemistä”, sillä haastattelun alussa hän käytti juurikin käsitettä ”kansalaistuminen” (استيطان) kuvaillessaan omaa integroitumista Suomeen. Yllä olevassa sitaatissa hän kuitenkin käyttää samaa käsitettä kuvastamaan integroitumisen vastaista tilannetta, jossa maahanmuuttaja muuttuu suomalaiseksi. Pyysin Mirjamia tarkentamaan, mitä hän oikeastaan tarkoittaa kansalaistumisen termillä ja mikä sen suhde on integroitumiseen:

Mirjam: (استيطان, ta’watoun) eli tulla 100% samanlaiseksi, kuin he. Minä en voi olla sellainen. Se on vaarallista.

Myös Zahra määrittelee integroitumisen vertailemalla sitä ”kansalaistumiseen” (استيطان) tai assimilaatioon:

Zahra: Integroituminen (تأقلم, ta’akloun, sopeutuminen) on eri asia, kuin kansalaistuminen (استيطان, ta’watoun). Integroituminen tarkoittaa sitä, että elät elämäsi täällä, työskentelet, opiskelet ja kunnioitat lakia. Tämä on integroitumista. Mutta kun alat matkia suomalaisia ja tulet 100% suomalaiseksi, tämä ei ole integroitumista. Tämä ei tarkoita sitä, että

olisi väärin olla suomalainen, mutta minulla on juureni, joita minun kuuluu ylläpitää, olen arabialainen.

Zahra käyttää sanaa تَأَقْلَم (ta'akloun, sopeutuminen) integroitumisesta, ja kuvaillessaan kansalaistumista hän määrittelee sen samalla tavalla, kuin Mirjam. Zahra kertoo, että ”kansalaistuminen on väärin”:

Zahra: Kansalaistuminen on väärin. Pitää ottaa hyviä tapoja Suomesta, mutta samalla ylläpitää omaa kulttuuria. Meillä on hieno kulttuuri. Olen kasvattanut lapseni siihen, ettei ole väärin ystäväystyä suomalaisten kanssa ja ulkona saa käydä, mutta rajojen kanssa. Mutta ei tarvitse olla 100% kuin suomalainen tai 100% arabialainen.

Zahran kerronnassa kulkee jatkuvasti ”suomalaiseksi tuleminen”, kun hän määrittelee integroitumisesta. Kysyin Zahralta, mitä neuvoja hän antaisi mulsimimaahanmuuttajanaيسelle, joka aikoo kasvattaa lapsensa Suomessa:

Zahra: Kun hän saapuu tänne, ei saisi olla hirveän tiukka kasvatuksessa. Antiasi vapauksia lapsille raojen kanssa, mutta ei niin, että kaikki olisi kiellettyä, kaikki on haram ja kaikki on ei. Tämä on väärin, koska me asumme täällä, ei tarvitse olla liian kapeakatseinen. [...] Ei tietenkään saisi olla 100% kuin suomalaiset. Miksi meidän pitäisi olla kuten suomalaiset?

Kaikki osallistujat kokevat, että kielen oppiminen on yksi merkittävimmistä integroitumisen vaatimuksista, sillä se mahdollistaa esimerkiksi verkostoitumisen ja työssäkäynnin, jotka myöskin koettiin integroitumisen edellytyksiksi. Kielen ja työskentelyn korostaminen integroitumisessa voisi johtua esimerkiksi siitä, että näitä tekijöitä painotetaan valtion virallisessa kotoutumissuunnitelmassa. Koulutusohjelman toimenpiteissä mainitaan työ- ja elinkeinoministeriön merkittävä rooli maahanmuuttajien nopean työllistymisen ja osaamisen hyödyntämisen saroilla. Muita toimenpiteitä ovat esimerkiksi uuden teknologian käyttö kielen oppimisessa ja yrittäjyyspotentiaalin kartoittaminen. (VALKO II 2016: 14.) Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) asettaa kotouttamisvelvoitteen ensisijaisesti työvoimaviranomaisille. Mikäli asiakas ei ole kykeneväinen osallistumaan

työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, vastuu kotouttamisesta siirtyy kuntien sosiaaliviranomaisille. (Vuori 2012: 239.) Integroitumismääritelmässä esille nousivat myös erilaiset tavat, joilla osallistujat kuvailevat integroitumista. Naisten kerronnassa korostuvat muun muassa sopeutuminen ja vuorovaikutus, mutta myös integroitumisen määrittelemisen vertaamalla sitä vastakohtaan, eli ”kansalaistumiseen”.

Integraatiokeskusteluissa nousi esille kansalaisuuden merkitys. Antropologiassa kansalaisuutta ei tutkita vain suhteessa valtioon, jossa poliittisia oikeuksia harjoitetaan, vaan kokonaisuutena, joka koostuu useista toiminnoista, jotka mahdollistavat osallistumisen sosiaaliseen ja poliittiseen elämään. Huomio kiinnittyy ihmisten jokapäiväiseen elämään ja kokemuksiin kansalaisuudesta sekä poliittiseen toimijuuteen tietyssä historiallisessa ja poliittisessa kontekstissa. Kansalaisuuden tarkastelu antropologiassa toimii alhaalta ylös, ruohonjuuritasolla. Osallisuutta ja oikeuksia tutkitaan laajemminkin, kuin virallisten oikeuksien, valtiollisten oikeuksien kautta. Käsitystä kansalaisuuden monimutkaisuudesta on tutkittu esimerkiksi maahanmuuttajien kautta, jotka saavat uuden maan kansalaisuuden ja jatkavat yhteydenpitoa lähtömaihinsa, vaikka olisivatkin hylänneet lähtömaansa kansalaisuuden. (Caglar 2015: 639–640.) Keskustelimme naisten kanssa Suomen kansalaisuuden merkityksestä integroitumisessa. Etenkin Fatiman, Zahran ja Mirjamin haastatteluissa nousee esille se, etteivät he olleet minkään valtion kansalaisia ennen Suomeen saapumistaan, joten kansalaisuus koetaan myös käytännölliseksi. Osallistujista vain he kolme ovat Suomen kansalaisia.

Mirjam: Ulkomaalaisen tai pakolaisen kohdalla, jolla ei ole ennestään kansalaisuutta, kansalaisuus on välttämätön. Joillekin maahanmuuttajille kansalaisuuden saaminen on palkinto siksi, että he voisivat matkustaa helpommin. Se on käytännön asia. [...] Totta puhuakseni, ulkopuoliset tekijät ovat tehneet kansalaisuudesta tärkeän asian. Minun mielestäni kansalaisuus ei ole välttämätön. Mutta he ovat tehneet siitä tärkeän.

Pyysin Mirjamia tarkentamaan, että mitkä ulkopuoliset tekijät ovat tehneet kansalaisuudesta tärkeän asian. Hän kertoo tarkoittaneensa Suomen lakeja. Kysyin, miten tämä näkyy käytännössä:

Mirjam: Esimerkiksi, lähes jokaisessa viranomaisessa kysytään kansalaisuutta. [...] Kun kansalaisuutta kysytään, se on mielestäni hieman ristiriidassa samanarvoisuuden kanssa. Kansalaisuus ei mielestäni määrittele ihmistä. Esimerkiksi voi olla ulkomaalainen, joka tulee tänne ja integroituu ja toisaalta suomalainen, joka ei ole ”integroitunut” eli käyttäytyy huonosti. Kansalaisuudesta on tehty liian merkittävää.

Mirjam kokee kansalaisuuden lähinnä käytännön hyödyn kannalta merkittäväksi, mutta integroitumisessa kansalaisuus ei ole välttämätöntä. Kysyin Mirjamilta, mitä Suomen kansalaisuus merkitsee hänelle, johon hän vastaa, että ”liikkumisvapautta, koska kyseessä on eurooppalainen kansalaisuus”. Mirjam ei tuonut kansalaisuudesta kertoessaan esille mitään sen oikeudellisia ulottuvuuksia, luukunottamatta liikkumisvapautta. Fatima taas korostaa liikkumisvapauden lisäksi Mijamia selkeästi enemmän kansalaisuuden muitakin аспектеja:

Fatima: Mielestäni Suomessa kansalaisuus on hyödyllinen, kun täällä asutaan. Kansalaisuuden myötä saan samat oikeudet, kuin kantasuomalaisetkin. Jos ei ole kansalaisuutta, vain oleskelulupa, ei ole tarpeeksi oikeuksia koulutuksen ja sosiaalisen elämän suhteen. Ei pääse yhteisöön samalla tavalla. Se on myös matkustelussa tärkeää: esimerkiksi lentokentillä ei tarvitse odotella niin paljon, jos on kansalaisuus. Eikä tarvitse odotella viisumia.

Fatiman kerronnasta selviää, että hän pitää kansalaisuutta merkittävänä tekijänä integroitumisessa, sillä hän kertoo, että ilman kansalaisuutta, ei ole tarpeeksi oikeuksia koulutuksen ja sosiaalisen elämän suhteen, jolloin yhteisöön ei pääse samalla tavalla. Toisaalta hän kertoo, ettei ”kansalaisuus ole välttämätöntä. Mielestäni kansalaisuutta tärkeämpää on työssäkäynti, ja se ei vaadi kansalaisuutta, vaan riittää suomen kielen osaaminen”.

Zahra kokee kansalaisuuden merkittävämpänä integroitumisen kannalta, kuin Fatima ja Mirjam:

Zahra: Minulla ei ollut ennen kansalaisuutta, passia. Vain matkustusasiakirja tai muukalaispassi. Se loi paljon vaikeuksia lentokentillä, siellä ei tajuttu, mikä tämä (matkustusasiakirja) on. Aina piti alkaa selittelemään. [...] Kansalaisuus luo turvallisuuden tunnetta, se on todella tärkeä. Se on kuin päämäärä, sinusta tulee suomalainen siinä mielessä, että saat kaikki samat oikeudet, kuin suomalaisetkin.

Zahran kerronnasta voi päätellä, että hän käsittää kansalaisuuden tekijäksi, joka yhdistää maahanmuuttajan kantaväestöön oikeuksien osalta. Näin ollen maahanmuuttaja, jolla ei ole kansalaisuutta, on kantaväestöön nähden ”ulkopuolinen”, sillä hän joutuu esimerkiksi lentokentillä selittelemään matkustusasiakirjaansa eikä saa samoja oikeuksia, kuin kansalaiset. Kansalaisuus erottelee ihmiset kansalaisiin ja vieraisiin (*aliens*). Näin ollen kansalaisuus luo vierautta. Kansalaisuuden ja vierauden suhdetta on tutkittu sellaisten ryhmien näkökulmasta, jotka luokitellaan vieraiksi. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi pakolaiset ja maahanmuuttajat, joista on tullut kansalaisuustutkimuksen keskeisiä tutkimuskohteita. (Caglar 2015: 639.)

Nadya ei ole Suomen kansalainen, mutta hän kertoo aikovansa hakea kansalaisuutta opeteltuaan suomen kieltä paremmin. Kuten Zahra, myös Nadya pitää Suomen kansalaisuutta ”ehdottoman tärkeänä. Tämä on toinen kotimaani, minulla pitäisi olla kansalaisuus”. Tämän lisäksi myös hän tuo esille kansalaisuuden käytännöllisen puolen:

Nadya: Suomen passilla pääsee matkustamaan paljon vapaammin. Sen myötä koko maailma on sinulle avoinna.

Nadya ei osannut kertoa, miksi kansalaisuus on tärkeää käytännöllisyyden lisäksi. Hän ei esimerkiksi korostanut kansalaisuuden oikeudellisia аспекteja kuten Fatima, vaan kokee, että Suomen kansalaisuuden hakeminen ja saaminen on luonnollista, koska Suomi on nyt hänen toinen kotimaansa.

Keskustelin myös Aidan ja Emiran kanssa kansalaisuudesta, vaikka tiesinkin, ettei kansalaisuuden hakeminen ole heille vielä ajankohtainen asia. Halusin kuitenkin tietää, mitä mieltä he ovat kansalaisuudesta integroitumisessa. Molemmat kokevat, ettei

Suomen kansalaisuus ole välttämätöntä integroitumisessa, mutta molemmat aikovat tulevaisuudessa hakea kansalaisuutta.

5.3 Integroitumiseen liittyvät piirteet

Keskustelimme osallistujien kanssa siitä, mitä piirteitä integroitumiseen liittyy: minkälaisia tekijöitä he yhdistävät integroituneeseen yksilöön ja toisaalta yksilöön, joka ei ole integroitunut. Haastatteluissa nousee esille jälleen kielen opiskelu, verkostoituminen ja työssäkäynti. Kaikkein selkeimmin naiset korostavat kielen osaamista, joka helpottaa asioiden hoitamista ja verkostoitumista sekä työntekoa Suomessa.

Fatiman mukaan ihminen on integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan, mikäli hän ei kohtaa haasteita arkielämässä. Lisäksi epäonnistuneella integroitumisella on Fatiman näkemyksien mukaan vakavia seurauksia:

Fatima: No jos ei integroidu Suomeen, on alttiimpi mielenterveysongelmille. Ei osaa puhua kieltä, tulee paljon haasteita. Jopa kaupassa käynti voi olla haastavaa. Integroitunut ihminen ei koe haasteita arkielämässä. Se, joka ei ole integroitunut, kohtaa vaikeuksia. Hänen on esimerkiksi vaikeampi saada suomalaisia ystäviä, jos ei osaa kieltä, eikä pääse mukaan yhteisöön. Kieli on tärkein, se pitäisi opetella. Koska kieli on kaiken perusta. Se on avain kaikkeen, avain töihin, avain ystäviin. Kaikkeen.

Myös Mirjam käsittelee integroitumista haasteiden näkökulmasta: mitä vähemmän haasteita maahanmuuttaja kokee Suomessa, sitä integroituneempi hän on:

Mirjam: Minun oma mielipiteeni on se, että ihminen ei ole integroitunut, jos hän kohtaa arkisia vaikeuksia maassa. Minä en voi asua maassa, jossa en tiedä, miten ihmiset ympärilläni ajattelevat. Tämä ei tarkoita sitä, että minun tulisi olla suomalaisten kanssa koko ajan tekemisissä, mutta minun täytyy tietää, kuinka he elävät.

Haasteet nousevat esille myös Zahran kerronnassa. Hän kertoo eräästä ystävästään, joka ei lainkaan integroitunut, sillä hän ei pitänyt säästä tai ihmisistä. Ystävä oli

lähtömaassaan tottunut laajaan sosiaaliseen verkostoon ja ulkona käymiseen, jotka hän koki haastaviksi Suomessa.

Zahra: Se on henkilön oma ongelma, jos ei integroidu. Miksi ei integroituisi? Minä olen tullut tähän maahan elämään, minun täytyy integroitua. Vaikka on vaikeuksia ja haasteita, niitä pitää kohdata, mikäli haluaa asua täällä. Haasteita on paljon ja sää on yksi niistä. [...] Suomessa maahanmuuttajat valittavat, kun on kylmä. Miksi valittavat? Meillä on lämpimät kodit. [...] Haasteita on kohdattava, ei ole olemassa täydellistä valtiota – kaikissa valtioissa on vaikeuksia.

Jälleen kielen merkitys korostuu integraatiokeskustelussa. Kieli koetaan pohjana muille merkittävälle tekijöille integroitumisessa, kuten työlle ja sosiaalisille verkostoille. Fatiman näkemyksen mukaan siis yksilö, joka ei osaa kieltä ja täten ei kykene solmimaan suhteita suomalaisiin, ei ole integroitunut Suomeen. Mielenkiintoista on, että Fatima luokittelee integroitumisen onnistuneeksi ja epäonnistuneeksi, kuten Mirjam. Fatiman mukaan onnistunut integroituminen helpottaa elämää Suomessa, kun taas epäonnistuneella integraatiolla on vakavia seurauksia. Myös Nadya ja Mirjam erottelivat onnistuneen ja epäonnistuneen integraation toisistaan kertoessaan kotoutumisprosesseistaan ja kuvaillessaan integroitumista. Puheet onnistuneesta ja epäonnistuneesta integraatiosta esiintyvät myös mediassa, ja naiset käyttävätkin hyvin samankaltaisia termejä, kuin mediassa. Usein julkisessa keskustelussa puhutaan kotouttamisen tai integraation onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Esimerkiksi YLE uutisoi 4.9.2019 Ylitornion kunnan onnistumisesta kiintiöpakolaisten integroimisessa, sillä poismuuttajia ei ole (Peltoperä 2019). Uusisuomi puolestaan uutisoi 7.3.2019 Suomen epäonnistumisesta maahanmuuttajien integroimisessa, sillä uutisen mukaan maahanmuuttajat eivät opi suomen kieltä tarpeeksi hyvin (Uusisuomi 2019).

Kieli on myös Nadyan mielestä tekijä, joka helpottaa integroitumista. Nadya kuvailee integroitumista ”päämääräksi”, jota maahanmuuttajien tulisi tavoitella. Kysyin Nadyalta, minkälainen on hänen mielestään päämäärän saavuttanut yksilö eli toisin sanoen integroitunut yksilö:

Nadya: Suomi on avoin maa. Täällä voi tehdä vaikka mitä. Ihmisen tulisi ottaa siitä hyöty irti. Tietysti pitää opiskella suomen kieltä ja luoda suhteita suomalaisiin, sillä he ovat kilttejä ihmisiä.

Nadyan näkemyksen mukaan integroitunut ihminen on siis kieltä osaava ja verkostoitunut. Kysyin Nadyalta, että eikö ihminen, joka ei osaa kieltä, voi integroitua Suomeen. Hän vastaa, että ei voi, sillä kieltä on pakko opiskella, sillä ”kielen kautta avautuu kaikki mahdollisuudet Suomessa. Kieltä on pakko opiskella, jos haluaa integroitua Suomeen”.

Myös Zahran kerronnassa integroitumisesta korostuu kielen tärkeys:

Zahra: Sellainen, joka osaa kieltä, on integroitunut (ta’akloun, sopeutunut). Kieli on ensimmäinen prioriteetti. Pitäisi mennä kursseille ja opetella kieltä, sillä suomen kieli on todella vaikeaa. Ja sitten työnteko, myöskin naiset sen jälkeen, kun ovat kasvattaneet lapsensa ja heillä on aikaa, pitäisi mennä töihin. Mutta kieli on tärkein, sillä se auttaa paljon esimerkiksi ongelmanratkaisutilanteissa ja konflikteissa.

Aidan ja Emiran mukaan integroitumiseen liittyvät piirteet ovat yksilöllisiä, mutta kieltä pitäisi kuitenkin opetella:

Aida: It depends on people, I think. If you try to educate yourself, to adapt here, also even the weather, you know. For example, the language, we are trying to learn. But in the camp, there are some people, they don’t want to do anything. They just want to live in Finland. But we should do something about Finland because we will live in here.

Sekä Aida ja että Emira katsovat kielen opiskelun olevan välttämätöntä sosiaalisten siteiden luomiselle. Kysyin heiltä, kuinka heidän kielenopettelunsa sujuu. Naiset esittelevät minulle heidän tekemää sanakirjaa. Se on itse tehty pieni sanakirja, ja he kertoivat lisäävänsä siihen aina uusia sanoja niiden sattuessa vastaan. He lukevat sanakirjaa vapaa-ajallaan ja esimerkiksi matkustaessaan linja-autolla. Naiset kertovat myös katsovansa esimerkiksi elokuvia suomalaisilla käännösteksteillä tukeakseen suomen kielen oppimista.

Myös Mirjam liittää kielen opiskelun onnistuneen integroitumisen piirteeksi. Hänen mukaansa kieli on ensimmäinen asia, jota pitäisi opetella Suomeen saapumisen jälkeen. ”Miten voit pärjätä Suomessa ja luoda verkostoja, jos et osaa kieltä?”, hän ihmettelee. Toinen tärkeä piirre on opiskelu, sillä Suomessa tutkinnot ovat tärkeitä. Kysyin Mirjamilta, että eikö yksilö voi integroitua osaamatta kieltä:

Mirjam: Ei. Koska rehellisesti sanoen, vaikka kuinka olisit kotona, et voi ymmärtää elämää ympärilläsi Suomessa. Ja tietysti silloin sinulla on ajatus siitä... kun menet töihin, näet paljon ihmisiä ja erilaisia persoonia. Se lisää tietämystä.

Owinon ja Weberin tutkimuksessa (2020) kaikki maahanmuuttajanaiset kokivat, että kielen opettelu on avainasemassa integroitumisessa. Jos ei osaa puhua kieltä kunnolla, se vaikeuttaa vuorovaikuttamista, taloudellista integroitumista ja osallistumista yhteiskuntaan. (Owino & Weber 2020: 73)

Kielen lisäksi Mirjamin mukaan on myös tärkeää opetella suomalaisia tapoja ja arvoja sekä kommunikoida suomalaisten kanssa, jotta voisi integroitua:

Mirjam: Kun menet työelämään, opit käyttäytymään suomalaisten kanssa. Jos olen kotona ja minulla on suomalaisia ystäviä, se ei riitä. Se on se ero. Pitää tietää kohtelusta, miten toinen ajattelee, mitä arvoja ja tapoja hänellä on. Joskus on ristiriitoja paljon, esimerkiksi arvot eivät kohtaa. Voi olla, että suomalainen loukkaantuu jostakin, mitä teen. Nämä ristiriidat tulisi tietää, kun elää suomalaisten kanssa. Pakko tietää, mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Lisäksi pitää kunnioittaa ja totella lakia.

Koska työnteko on Mirjamin mielestä merkittävää verkostoitumisen ja elämäntavan opettelun kannalta, hän kertoo, ettei ihminen voi integroitua, jos hän ei työskentele. ”Ihminen, joka on kykeneväinen työelämään tai opiskelemaan eikä siltikään tee kumpaakaan, ei mielestäni voi integroitua Suomeen”. Myöskään ihminen, joka ei tiedä suomalaisista arvoista, ei voi hänen mukaansa integroitua.

Emira korostaa sosiaalisen elämän merkitystä integroitumisessa ja kuten Mirjam, hänkin on sitä mieltä, että maahanmuuttajan tulisi tietää suomalaisten elämäntyylistä ja arvoista:

Emira: Communicating with people, learning the cultural things, about their lives, how they are living a daily life. Their social life, educational life... [...] Its good, when you get to the bus, and you say terve or hei. Or when you get out of the bus, you shake your hand. It feels good to me, you know.

Digikoulutuksessa koulutuksen vetäjä korosti jatkuvasti osallistujille kouluttautumisen tärkeyttä Suomessa työmarkkinoiden osalta. Työnteko oli muutenkin suosituin keskustelun aihe koulutuksessa, ja naiset jakoivat keskenään omia suunnitelmiaan työllistymisen osalta. Eräs Somaliasta kotoisin oleva nainen kertoo hieman pettyneensä koulutukseen, sillä hän oli kuvitellut siellä olevan tietokoneita käytössä. Hän on erittäin kiinnostunut syventämään digitaalisia taitoja, sillä hänen mukaansa ne auttaisivat työllistymisessä. Kaikki osallistujat ovat sitä mieltä, että koulutus on tärkeää integroitumisessa. Yllättävää oli, että kaikki osallistujat olivat halukkaita suorittamaan autokoulun Suomessa, sillä se helpottaisi heidän mukaansa elämää huomattavasti.

5.4 Sukupuolen merkitys integroitumisessa

Sukupuolella voi olla merkittävä rooli integroitumisessa, sillä naiset ja miehet kohtaavat usein toisistaan poikkeavia haasteita integroitumisessa. Tutkimusten mukaan naiset kokevat miehiin verrattuna enemmän rajoitteita integroitumisessa, kuten koulutuksen puutetta. Koulutuksen tai kielitaidon puute asuinmaassa saattaa vaikeuttaa naisten mahdollisuutta jakaa kokemuksiaan ja tunteitaan sekä luoda yksinäisyyden tunnetta. Nämä tekijät voivat johtaa sosiaaliseen eristäytymiseen ja vaikuttavat negatiivisesti integroitumiseen. (Owino & Weber 2020: 70.) Keskustelin osallistujien kanssa heidän käsityksistään sukupuolen merkityksestä integroitumisessa: lähestyin teemaa kysymällä heiltä muun muassa, että onko maahanmuuttajamiehen helpompaa integroitua Suomeen, kuin maahanmuuttajanaisella. Sukupuolen tutkimus on lisääntynyt globalisaation, transnationalismin ja maahanmuuton tutkimuksen

aloilla. Joidenkin tutkijoiden mukaan maahanmuuttajanaisilla on merkittävä vastuu kulttuurin välittämisessä lapsille ja kulttuurisen koskemattomuuden säilyttämisessä. Naisten roolin tutkiminen kulttuurisina kantajina on erittäin tärkeää maahanmuuttajanaisten integraation tutkimuksessa. (Al Huraibi 2014: 8.)

Suurin osa naisista on sitä mieltä, että sukupuolella on merkitystä integroitumisessa. Fatiman mukaan ”naisen on pakko integroitua, on pakko opetella kieli, mennä kouluun ja hankkia ammatti”. Epäselväksi jäi, miksi juuri naisen on pakko tehdä nämä asiat, mutta ei miehen. Fatiman mukaan naiset ja miehet integroituvat yhtä helposti, mutta naisten kokema syrjintä saattaa olla esteenä integroitumiselle.

Fatima: Naisen on ehkä tehtävä enemmän, jottei hän jäisi kotiäidiksi.

Fatiman kertomuksesta sukupuolen roolista integroitumisesta voi päätellä, että hänen mielestään kotiäidiksi jääminen on esteenä koulutukselle ja kielen opetukselle. Aiemmissa kohdissa hän on korostanut kielen ja koulutuksen merkitystä integroitumisessa, joten voisi olettaa, että kotiäidiksi jääminen hänen mukaansa estää tai hidastaa integroitumista. Owinon ja Weberin tutkimuksessa (2020) suurin osa osallistujista kokee, että heidän roolinsa kotiäitinä rajoittaa heidän osallistumistaan yhteisön toimintaan. Muuttaminen uuteen maahan saattaa muuttaa sukupuolirooleja ja tuottaa naisille vaikeita tilanteita, kun he pyrkivät ymmärtämään paikkaansa uudessa yhteiskunnassa. Naiset pitivät velvollisuutenaan huolehtia perheestään. Heidän kertomuksensa osoittivat, miten heidän roolinsa perheessä rajoittaa jossain määrin heidän osallistumistaan yhteisön toimintaan. (Owino & Weber 2020: 75)

Kotiäidiksi jääminen on koettu myös julkisessa keskustelussa hidastavan maahanmuuttajanaisten integroitumista. Muun muassa YLE uutisoi syksyllä 2018 OECD:n eli taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön raportista, jossa todettiin maahanmuuttajanaisten vaikeus integroitua Suomeen. Järjestön mukaan varhaisilla kotouttamistoimenpiteillä ei onnistuta riittävästi aktivoimaan maahanmuuttajanaisia, joka johtaa heidän etääntymiseensä ja passivoitumiseen työmarkkinoilla. Yhdeksi ongelmaksi heikossa integroitumisessa OECD nimeää kotihoidon tuen, joka saattaa olla esteenä naisten työllistymiselle, sillä rahallinen tuki houkuttelee suurta osaa jäämään kotiin hoitamaan lapsia. Kotiin jäänti haittaa myös maahanmuuttajanaisten

lasten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan, sillä kotona hoidetut lapset pääsevät varhaiskasvatukseen tavallista myöhemmin. (Blencowe 2018.)

Fatiman mukaan miehet siis integroituvat helpommin tai nopeammin, kuin naiset, koska ”naisten on tehtävä enemmän”. Myös Mirjam ja Zahra ovat sitä mieltä, että maahanmuuttajamiehet integroituvat maahanmuuttajanaisia helpommin:

Mirjam: Ehkä joissain tapauksissa mies integroituu nopeammin, ainakin sosiaalisten verkostojen näkökulmasta. Integroituminen ei tapahdu pelkästään opiskelun ja työn parissa, vaan myös yhteisöön on päästävä kiinni. Maahanmuuttajanainen ei välttämättä mene sellaisiin paikkoihin, kuin mies. Näitä paikkoja ovat esimerkiksi baarit. Esimerkiksi, 20-vuotias nainen ja 20-vuotias mies – meidän tapamme eivät salli naisen menevän baariin, kun taas mies saa mennä. Näin ollen mies integroituu nopeammin, koska hänellä on enemmän suhteita suomalaisten kanssa, hän puhuu suomea. Naisen täytyy opetella nämä asiat koulussa ja työssä.

Oletan Mirjamin tarkoittavan nimenomaan muslimimaahanmuuttajanaisia, koska hän kertoo, että ”meidän tapamme eivät salli naisen menemistä baariin”. Tavoilla hän lienee viittaa syyrialaisiin tai uskonnollisiin tapoihin, joiden parissa hän on itse varttunut. Mirjamin näkemyksen mukaan sukupuolen rooli integroitumisessa on merkittävää ainoastaan silloin, jos kyseessä on muslimimaahanmuuttajanainen, joka ei kulttuurinsa vuoksi kykene verkostoitumaan suomalaisten kanssa yhtä tehokkaasti, kuin maahanmuuttajamies.

Zahran mukaan naismaahanmuuttajien integroitumista hidastaa perheen ikävöinti ja tunneside lähtömaahan:

Zahra: Ajattelisin, että mies integroituu enemmän, tai siis nopeammin. Nainen jää aina kaipaamaan perhettään, koska perhe on kaukana hänestä. Nainen on kasvanut eri maassa, joten hänellä on aina tunneside tuohon maahan. Miehet ovat hieman vahvempia luonteeltaan, kuin naiset. Mies kestää enemmän.

Zahra ja Mirjam kokevat kaikkein jyrkimmin, että sukupuolella on merkitystä integroitumisessa. Heidän mukaansa miehen on helpompi integroitua, sillä nainen on yleensä alttiimpi perheen ikävöimiselle ja kulttuurisille tavoille. Molempien näkemykset ovat perinteisiä siinä mielessä, että niissä korostuu sukupuolten välinen ero enemmän, kuin muiden haastateltavien näkemyksissä. Tämän kahtiajaon korostuminen voisi johtua esimerkiksi siitä, että uskonto ja kulttuuriset tavat nousivat Zahran ja Mirjamin haastatteluissa huomattavasti enemmän esille, kuin muissa haastatteluissa. Molemmat kertovat pitävänsä kiinni omista kulttuurisista tavoista ja moraalista sekä uskonnosta. Myöskin ikä saattaa olla merkittävä tekijä erojen selittämisessä: Zahra ja Mirjam ovat osallistujista vanhimmat, kun taas muut, jotka eivät nähneet sukupuolella suurta merkitystä, ovat selkeästi heitä nuorempia.

Nadya ei kokenut, että sukupuolella olisi minkäänlaista merkitystä integroitumisessa. Hän painottaa integroitumisen olevan yksilöllistä:

Nadya: Minun mielestäni se riippuu ihmisen persoonasta. Suomi on avoin maa, ja se riippuu ihmisen persoonasta, kuinka hyödyntää täällä tarjolla olevia tilaisuuksia. Mielestäni siis se riippuu persoonasta, kuinka tänne integroituu vai integroituuko lainkaan. Itse koin integroitumisen hankalaksi alussa, kun saavuin tänne. Mutta se ei johtunut sukupuolestani vaan siitä, että en osannut puhua suomea tai liikkua täällä. Mutta jumalalle kiitos kaikki järjestyi.

Nadya siis kokee muiden tekijöiden, kuten kielen ja liikkumisen, olevan huomattavasti merkittävämpiä tekijöitä integroitumisessa, kuin sukupuoli. Aida ja Emira ovat Nadyan kanssa pitkälti samaa mieltä siitä, ettei sukupuolella ole merkitystä integroitumisesta. Kaikki kolme painottavat integroitumisen olevan yksilöstä riippuvasta. On yllättävää, ettei Nadya koe sukupuolella olevan merkitystä integroitumisessa, kun ottaa huomioon, että hän aiemmin nosti esille maahanmuuttajanaisten kokeman yksinäisyyden. Hänen kertomiensa ja aiempien tutkimusten mukaan suuri osa maahanmuuttajanaisista kokee yksinäisyyttä, sillä he eivät osaa kieltä tarpeeksi hyvin solmiakseen ystävyksiä suomalaisten kanssa. Verkostoituminen on aineistossani noussut esille useamman kerran yhtenä tärkeimmistä integroitumisen piirteistä.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Tutkimusaineistoni osoittaa, että integroituminen koetaan monimutkaiseksi ja moniosaiseksi prosessiksi. Maahanmuuttajat suhtautuvat integraatioon ja integroitumiseen yksilöllisesti, ja heidän suhtautumiseensa vaikuttavat esimerkiksi sukupuoli, ikä ja maahanmuuton syyt. Haastattelemastani kuudesta naisesta neljä on saapunut Suomeen maahanmuuttajina perhesyiden vuoksi ja kaksi pakolaisina. Ensimmäinen havainto, jonka tein aineistosta, koski tätä kahtiajakoa maahanmuuttajien ja pakolaisten välillä: maahanmuuttajina saapuneet naiset kertoivat, että heidän ennakkokäsityksensä Suomesta koostuivat lähinnä Suomen säästä ja luonnosta, kun taas pakolaisina saapuneet naiset painottivat suomalaista oikeusjärjestelmää ja sananvapautta.

Suurin osa naisista kertoi lähtömaastaan niin, että heidän kerronnassaan korostui lähtömaan patriarkaaliset asenteet ja naisten heikompi asema miehiin verrattuna. Elämää lähtömaassa verrattiin elämään Suomessa, ja tämä vastakkainasettelu toistui lähes jokaisessa haastattelussa. Suomessa elämistä ylistettiin useissa haastatteluissa, joissa esille tuotiin esimerkiksi sukupuolten välinen tasa-arvo ja turvallisuus. Toisaalta elämää Suomessa ei koettu täysin ongelmattomaksi, ja naiset nostivatkin esille esimerkiksi rasismia, naismaahanmuuttajien kokeman yksinäisyyden ja perheen ikävöimisen.

Suurin osa naisista on käynyt läpi hallinnollisen kotoutumisprosessin, joka sisältää muun muassa kielikursseille osallistumista ja työntekoa. Vain Fatimalla on tehty virallinen kotoutumissuunnitelma. Kaikki naiset kokivat integroituneensa Suomeen, ja integraatio koettiin hyväksi asiaksi. Mielenkiintoista on naisten käyttämät erilaiset arabian kieliset käsitteet, joilla he kuvasivat integraatiota ja integroitumista. Yleisin aineistossa esiintyvä käsite on *تأقلم* (*ta'akloun*) eli sopeutuminen, jota käytettiin kuvailemaan sopeutumista niin suomalaiseen säähän kuin yhteiskuntaan. Käsite on melko neutraali verrattuna esimerkiksi ”kansallistumisen” *استيطان* (*ta'watoun*) käsitteeseen, jota Mirjam ja Zahra käyttivät. Edellistä käsitettä käytettiin kuvailemaan integroitumisen vastaista tilannetta, eli sellaista, jossa maahanmuuttaja ”muuttuu” suomalaiseksi – näin ollen integroituminen koetaan prosessiksi, jonka aikana sopeudutaan yhteiskuntaan, mutta ylläpidetään omaa kieltä ja kulttuuria.

Kaikki naiset kokivat, että kielen opettelu on tärkeä osa integroitumista. Suurin osa oli sitä mieltä, että kieli on kaikkein merkittävin tekijä integroitumisessa, sillä se toimii pohjana muille integroitumista edistävälle tekijöille, kuten työnteolle ja kouluttautumiselle sekä verkostoitumiselle. Kielen, työskentelyn ja kouluttautumisen lisäksi naisten kerronnassa korostuivat esimerkiksi ystävystyminen suomalaisten kanssa ja tutustuminen suomalaisiin arvoihin ja tapoihin. Suurin osa naisista ei kokenut kansalaisuuden olevan merkittävä tekijä integroitumisessa, vaan pikemminkin sen koettiin olevan hyödyllinen käytännöllisellä tasolla, kuten matkustelemisessa.

Integroituneeseen yksilöön liitettiin haastatteluissa esimerkiksi kielen osaaminen, verkostoituminen, työnteke ja opiskelu. Joissain haastatteluissa, esimerkiksi Mirjamin ja Fatiman, nousi esille käsitys integroitumisen epäonnistumisesta. Tämä tarkoittanee sitä, että Mirjam ja Fatima kokevat integroitumisen asiaksi, jossa yksilö voi joko onnistua tai epäonnistua. Epäonnistuneesti integroitunut maahanmuuttaja kuvailtiin sellaiseksi, joka kohtaa enemmän haasteita arkielämässä, kuin integroitunut yksilö. Näin ollen integroituminen koettiin haasteita vähentäväksi ja elämää helpottavaksi.

Suurin osa naisista oli sitä mieltä, että sukupuolella on merkitystä integroitumisen kannalta. Esille nostettiin esimerkiksi se, että naisten on tehtävä enemmän integroituaakseen – nainen jää helpommin kotiäidiksi ja naismaahanmuuttajalla on matalampi kynnys ikävöidä perhettään, kuin miesmaahanmuuttajalla. Osa naisista oli sitä mieltä, että miesten koettiin integroituvan helpommin ja nopeammin, kuin naisten, johtuen muun muassa kulttuurieroista ja naisen asemasta.

Kaiken kaikkiaan integroituminen naisten kertomuksissa liitettiin pääasiassa kielen opetteluun, työskentelyyn ja verkostoitumiseen. Integraatio koettiin hyvänä asiana ja suurin osa naisista koki olevansa integroitunut Suomeen. Integraatiota kuvailtiin arabiaksi tehdyissä haastatteluissa useilla käsitteillä: integraatio tarkoittaa sopeutumista, rinnakkaiseloa ja ”kansallistamisen” vastakohtaa. Tutkimuksen lopussa aloin kokea, että lisätutkimukselle olisi tarvetta: Suomessa asuvien muslimimaahanmuuttajien ja integraation suhdetta voisi tarkastella esimerkiksi tutkimalla uskonnon roolia integroitumisessa.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Haastattelut

Aida ja Emira, haastattelu 26.6.2019

Fatima, haastattelu 3.11.2019

Mirjam, haastattelu 15.1.2020

Nadya, haastattelu 31.1.2020

Zahra, haastattelu 17.2.2020

Tutkimuskirjallisuus

Painamattomat lähteet

Blencowe, Anette (2018) OECD:ltä tylyä tekstiä kotihoidon tuesta: Haittaa maahanmuuttajanaisten työllistymistä, johtaa maahanmuuttajalasten heikompaan koulumenestykseen. *YLE.fi* 5.9.2018

Heikel, Kirsi (2019) Turvakodin johtaja: Suomessa elää paljon maahanmuuttajanaisia, joille seksuaalinen väkivalta on osa perhe-elämää. *YLE.fi* 1.9.2019

Helsingin Sanomat (2020) Kotouttaminen ei palvele kaikkia tasavertaisesti. *HS.fi* 21.1.2020

Peltoperä, Jari (2019) Ylitornion kunta on onnistunut kiintiöpakolaisten kotouttamisessa: poismuuttajien saldo on nolla. *YLE.fi* 4.9.2019

Uusisuomi (2019) Suoraa puhetta opettajien liitolta: ”Suomi on epäonnistunut maahanmuuttajien kotouttamisessa. *Uusisuomi.fi* 7.3.2019

Seeskorpi, Päivi (2019): Miksi ei oteta sydämeen, miksi ei tervehditä ja kysellä kuumisia? – Maahanmuuttajanaisten on vaikea löytää suomalaisia ystäviä. *YLE.fi* 12.6.2019

Statement on Ethics (2020) American Anthropological Association. Viitattu 30.30.2020. URL: <https://www.americananthro.org/LearnAndTeach/Content.aspx?ItemNumber=22869&navItemNumber=652>

Tolkki, Kristiina (2019) 5 syytä, miksi maailman paras maa ei ole naisten ja tyttöjen onnena: Suomi on yhä Euroopan toiseksi väkivaltaisim maa naisille. *YLE.fi* 3.10.2019

Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019 – VALKO II (2016). Viitattu 5.5.2020. URL: <https://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf>

Painetut lähteet

Al-Ali, Nadjie (2010) *Diasporas and Gender*. Teoksessa Knott, Kim & McLoughlin, Sean (toim.) *Diasporas: Concepts, Intersections, Identities*. Zed Books, Lontoo & New York: 118–122

Al Huraibi, Nahla (2014) *Islam, Gender and Migrant Integration. The Case of Somali Immigrant Families*. LFB Scholarly Publishing LLC, El Paso

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Riika

Aro, Laura, Hallia, Outi, Hautala, Timo, Kumpulainen, Marjo, Latvala, Johanna, Laukkanen, Minna, Mäkinen, Minna, Nummi, Ismo, Rovio, Tanja & Sääskilahti & Nina (2002) *Jargon. Kulttuuriantropologian englant-suomi oppisanasto*. Kampus kustannus, JY julkaisusarja 65, Jyväskylä

Bastia, Tanja (2014) *Intersectionality, migration and development*. *Progress in Development Studies* 14, 3: 237–248

Bee, L. Robert (1974) *Patterns and Processes*. Free Press, New York

Berger, L. Peter & Luckmann, Thomas (1966) *The Social Construction of Reality*. Vintage Books, New York

Byng, Michelle (2017) *Transnationalism among Second-Generation Muslim Americans: Being and Belonging in Their Transnational Social Field*. Soc. Sci. 2017, 6, 3–19

Caglar, Ayse (2015) *Citizenship, Anthropology of*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, Volume 3: 637–642. University of Vienna, Vienna

Christou, Anastasia (2009) *Telling Diaspora Stories: theoretical and methodological reflections on narratives of migrancy and belongingness in the second generation*. Migration Letters, Volume 6, No: 2: 143–153

Cortazzi, Martin (2001) Narrative Analysis in Ethnography. Teoksessa: Atkinson, Paul, Coffey, Amanda, Delamont, Sara, Lofland, John & Lofland Lyn (toim.) *Handbook of Ethnography*. SAGE Publications Ltd, Los Angeles: 384–394

Coutin, Bibler Susan (2003) Cultural Logic of Beloning and Movement: Transnationalism, naturalization, and US Immigration Politics. Teoksessa: Sharma, Aradhana & Gupta, Akhil (toim.) *The Anthropology of the State*. Blackwell Publishing, Hoboken: 310–336

Daswani, Girish (2013) The Anthropology of Transnationalism and Diaspora. Teoksessa: Quayson, Ato & Daswani, Girish (toim.) *A Companion to Diaspora and Transnationalism*. Blackwell Publishing, Hoboken: 29–53

Deeb, Lara & Winegar, Jessica (2010) *Anthropologies of Arab-Majority Societies*. Annual Review of Anthropology 2012. 41: 537–58

Duff, A. Patricia (2015) Transnationalism, Multilingualism, and Identity. Teoksessa: *Annual Review of Applied Linguistics*. Cambridge University Press: 57–80

Dunn, Cynthia Dickel (2017) *Personal Narratives and Self-Transformation in Postindustrial Societies*. Annual Review of Anthropology 2017. 46: 65–80

Eriksen, Hylland Thomas (2007) Complexity in social and cultural integration: Some analytical dimensions. Teoksessa *Ethnic and racial studies*. Vol 30, Routledge, Abingdon: 1055–1069

- Fluehr-Lobban, Carolyn (2015) Ethics. Teoksessa: Bernarnd, Russel & Gravlee, Clarence (toim.) *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. Rowman & Littlefield, Lanham: 131–150
- Gould, Jeremy (2016) Refleksiivisyyden poluilla. Epistemologisesti radikaalin yhteiskuntatieteen puolustus. Teoksessa: Gould, Jeremy & Uusihakala, Katja (toim.) *Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto*. Gaudeamus, Helsinki: 7–31
- Haara, Paula (2012) Poliittinen maahanmuuttokeskustelu Helsingin sanomien verkkokeskusteluissa. Teoksessa: Maasilta, Mari (toim.) *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere University Press, Tampere: 52–86
- Hua, Anh (2005) Diaspora and Cultural Memory. Teoksessa: Vijay, Agnew (toim.) *Diaspora, Memory and Identity: A Search for Home*. University of Toronto Press, Toronto: 191–208
- Heikkilä, Elli & Lyytinen, Eveliina (2019) Irakilaistaustaisten pakolaisten työelämään integraation ajallisuus. Teoksessa: Lyytinen, Eveliina (toim.) *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Siirtolaisinstituutti, Turku: 321–344
- Kurtz, Donald (2001) *Political Anthropology. Paradigms and Power*. Westview Press, Boulder
- Lazar, Sian (toim.) (2013) *The Anthropology of Citizenship. A reader*. Wiley & Sons, Hoboken
- Levy, Robert I & Hollan, Douglas W (2015) Person-Centered Interviewing and Observation. Teoksessa Bernarnd, Russell & Gravlee, Clarence (toim.) *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. Rowman & Littlefield, Lanham: 313–342
- Lewellen, Ted (2003) *Political Anthrhopology*. Praeger Publishers, Santa Barbara
- Lewin, Ellen & Silverstein, Leni (2016) *Mapping Feminist Anthropology in the Twenty-first Century*. Rutgers University Press, New Brunswick
- Malkki, Liisa (2012) *Kulttuuri, paikka ja muuttoliike*. Vastapaino, Tampere

- Martikainen, Tuomas & Tillikainen, Marja (2007) *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitos (46/2007)
- Mascia-Lees, Frances & Black, Johnson Nancy (2017) *Gender and Anthropology. Second edition*. Waveland Press, Long Grove
- Musante, Kathleen (2015) Participant Observation. Teoksessa Bernarnd, Russell & Gravlee, Clarence (toim.) *Handbook of Methods in Cultural Anthropology*. Rowman & Littlefield, Lanham: 251–292
- Niemi, Mari & Perälä, Anu (2018) Keiden ääni kuului, keiden ”kriisistä” puhuttiin? Ylen journalistiset valinnat turvapaikanhakijoita käsittelevissä ohjelmissa. Teoksessa: Niemi, Mari & Houni, Topi (toim.) *Media & Populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin*. Vastapaino, Tampere: 113–131
- Ong, Aihwa (2007) Citizenchip. Teoksessa: Nugent, David & Vincent, Joan (toim.) *A Companion to the Anthropology of Politics*. Blackwell Publishing, Hoboken: 55– 68
- Owino, Jonix & Weber, D. Christina (2020) *Explicating anomie in refugee women’s integration narratives: A qualitative research study*. International Journal of Intercultural Relations 74 (2020) 69–79
- Ozyurt, Saba Senses (2013) *The Selective Integration of Muslim Immigrant Women in the United States: Explaining Islam’s Paradoxical Impact*. Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol 34, No 10: 1617–1637
- Pappi, Meira (2019) Turvapaikanhakijat ja suomalaisuus: kotouttamiskeskustelussa rakentuva kansallisuuden kuva. Teoksessa: Lyytinen, Eveliina (toim.) *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. Siirtolaisinstituutti, Turku: 253–276
- Peltonen, Ulla-Maija (1996) *Punakapinan muistot. Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki
- Pöyhtäri, Reeta (2018) Raiskausuutisista vihapuheeseen: uutismedian eettistä harkintaa. Teoksessa: Maasilta, Mari & Nikunen, Kaarina (toim.) *Pakolaisuus, tunteet ja media*. Vastapaino, Tampere: 92–126

- Ren, Na & Liu, Hong (2015) *Traversing between transnationalism and integration: Dual embeddedness of new Chinese immigrant entrepreneurs in Singapore*. Asian and Pacific Migration Journal 2015, Vol. 24 (3) 289–336. SAGE Publications Ltd
- Robertson, Shanthi (2018) *Status-making: Rethinking migrant categorization*. Journal of Sociology 2019, Vol. 55(2) 219–233. SAGE Publications Ltd
- Saukkonen, Pasi (2013) *Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehtot*. Gaudeamus Oy, Tallinna
- Schulz, Helena Lindholm & Hammer, Juliane (2003) *The Palestinian Diaspora*. Routledge, London
- Sharma, Aradhana & Gupta, Akhil (toim.) *The Anthropology of the State*. Blackwell Publishing, Hoboken
- Squire, Corinne, Davis, Mark, Esin, Cigdem, Andrews, Molly, Harrison, Barbara, Hydén, Lars-Christer & Hydén, Margareta (2014) *What is Narrative Research?* Bloomsbury, London
- Stock, Femke (2010) Home and memory. Teoksessa: Knott, Kim & McLoughlin, Seán (toim.) *Diasporas. Concepts, Intersections, Identities*. Zed Books, Lontoo & New York: 24–28
- Tan, Yan, Liu, Xuchun, Rosser, Andrew, Yeoh, Brenda & Fuo, Fei (2018) *Transnationalism, diaspora, and development: A purposive review of the literature 2018*. Georgraphy Compass Volume 12, Issue 12
- Vijay, Agnew (2005) (toim.) *Diaspora, Memory and Identity: A Search for Home*. University of Toronto Press, Toronto
- Vuori, Jaana (2012) *Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö*. Teoksessa: Hirsiaho, Anu, Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere University Press: 235–262

Liitteet

Liite 1

Haastattelurunko

1. Sosiaaliset verkostot
  - Kenen kanssa vietät aikaa?
  - Mistä sosiaalinen verkostosi koostuu?
2. Vapaa-aika
  - Miten liikut paikasta toiseen?
  - Mitä tykkäät tehdä vapaa-aikana?
3. Kerro, miten päädyit Suomeen ja miksi juuri Suomeen?
  - Mitä ennakko-oletuksia sinulla oli Suomesta?
4. Elämä Suomessa naisena
  - Onko Suomi loppuelämäsi koti?
  - Mitä Suomi merkitsee sinulle?
5. Elämä lähtömaassa naisena
  - Mitä lähtömaasi merkitsee sinulle?
  - Kerro elämästäsi lähtömaassa (koulutus, työ, perhe, vapaa-aika)
6. Haluatko hakea kansalaisuutta? / Oletko hakenut kansalaisuutta?
  - Miksi / Miksi ei?
  - Onko kansalaisuuden hakeminen keskeinen osa integraatiota?
7. Miten mielestäsi suomalainen nainen eroaa lähtömaasi naisesta?
  - Koetko, että naisena sinun on helpompi integroitua, kun miehen?

8. Miten mielestäsi maahanmuuttajanaisisista on uutisoitu?
9. Kouluttautuminen, työelämä ja kielen opiskelu
  - Mitä haluaisit opiskella / tehdä työksesi?
  - Opiskeletko kieltä?
10. Kerro kokemuksiasi Suomen viranomaisista, esim. TE-toimisto, Kela jne.
11. Mitkä tekijät mielestäsi vaikeuttavat/helpottavat töiden hakemista/kouluttautumisista/asunnon hakemista